

QUERCETANI REDIVIUI

Pathologia.

CAP. I.

De Indispositione Corporis
humani.

PATHALOGIA est pars Artis
medicæ, de indispositione hu-
mani corporis inveniendâ seu
enucleandâ.

Tradidimus hætenus principia
seu fundamenta ad cognitionem ar-
tis medicæ necessaria: Fas igitur erit
ad tractationem ejusdem artis descē-
dere, prædictaque fundamenta ad
thesin ut dicitur applicare. Thesis
igitur siue propositum cum duplex
objiciatur, affectus videlicet corpo-
ris humani tum enodare, tum emen-
dare, adeoque sanitati consulere;
idecirco & partes duas statuimus: Pa-
thologiam & Therapiam.

*Indispositio est sanitatis molesta trans-
positio, seu est humana natura transpo-
sitis vite cum molestia contrarians.*

Condidit creator hominem, col-
locavitque in hortum Heden, id est,
in *Eden* sive in dispositionem, qua
rite administratis actionum functi-

Tom. I.

onibus gaudio oblectaretur. Condi-
dit autem & labilem, lapsuique mo-
lestias destinavit, ut à lapsu ac à *vojsa*
detereretur. Siquidem ergo homo
propria voluntate Diaboli blanditiis
assentitus atque à tramite recto la-
psus sit, destinatas lapsui molestias,
vel sponte acquisivit: Mortem vide-
licet præsentissimam, homini, pu-
ta spirituali: moribundum curricu-
lum; cum morte tandem sub secu-
tura homini naturali.

Moribundum hoc curriculum
etsi respectu creati illius primævi
curriculi indispositio merito dici
possit, ita tamen ex misericordia
ac clementia homini prosp. etum
est, ut eadem oblectationis illius pri-
stine obtinuerit, quibus frui datur
si functiones ad huc concessis rite
perfecerit: sin minus; molestiis e-
contra torquetur.

Non absimili modo, quo idem
Deus actiones bonas (bona opera
spiritualia) spirituali oblectatione
ac gaudio præmiatur; mala opera
econtra, spirituali tristitia consci-
entix ac molestiis spiritualibus, quin
T & cor-

& corporalibus nonnunquam cruciatibus punit.

Indispositionem illam si morbum vocare malueris, non errabis modo vocis ambiguitatem observes, qua diversimode usurpata comperitur.

1. Generaliter pro indispositione descripta, denotatque quicquid homini intrinsec^o molestiam procreat, sive id sit causa morbi proxima, sive morbus in specie sic dictus, sive symptoma.

2. Specialiter pro morbo in specie sic dicto, quatenus similarium interperiem, dissimil. malam cōformationem, ac utrarumq; partium vitiatam continuitatem refert.

3. Specialius pro affectu seu statu p. n. à radicalibus Tincturis, seminariis scil. rationibus, principiorumque hypostaticorum facultatibus ad *augóτις* exaltatis, producto.

4. Specialissimè pro certo aliquo graviore morbo v. g. pro peste, Epilepsia, &c. Sic dicitur: *Er hat die böse Krankheit* / morbo illo malo laborat. Item: *Er hat die Seuche* / id est, die Pest.

1. Significatio Hippocratis propria est 2. Dogmaticorum. 3. Hermeticorum. 4. Vulgi. Hinc varix quoque morbi definitiones.

1. *Morbus est conflictus (bellum) balsami nativi cum spiritibus noxiis, quo actiones laeduntur, adeoque molestia procreatur.* Vel

2. *Morbus est noxia spirituum dispositio, qua actiones laeduntur.*

3. *Morbus est impressio quadam seu species balsamo nativo à spiritibus noxiis im-*

pressa. qua balsamus male disponitur, adeoque ad actiones naturales obeundas impotens redditur.

4. *Morbus est status, quo principiorum mixtio violatur, existentia transponitur, potètie ad actiones ineptæ redditur.*

5. *Morbus est partium viventium corporis humani ad actiones naturales exercendas impotencia seu ineptitudo ab eorundem constitutione præter naturam ortum habens, vel secundum Galenum: Est constitutio partium p. n. vitiatæ functionis causa.*

N. Morbi nomen sive ab Hebraico מאר aut מרה, sive à latino mors, sive à germanico mōrb oder mīrb derivare libuerit res eodem recidit, Singula enim hæc morbi naturam aliquatenus delineant. מאר molestum esse, seu dolore afficere significat: מור amarum esse מרה contristare, rebellare: quasi morbum dixeris, rebellem, contristatorem &c. Cum quo convenit Hippocrates qui morbum dicit οπι αν λιπην εν ανθρωπον quicquid hominem contristatur, de quo paulo post. Latinis morb^o quasi mortis pes ac prodromus audit, neq; enim quis morti propior vulgariter estimatur, quam morbo correptus. Germanicū mōrb/ mīrb/ si de homine dicatur, fere idem cum morbo est de valetudinario communiter dici solet: *Er ist mīrb/ id est, batwßällig/ krank/ &c.*

Species indispositionis sunt 1. Principiorum invicem cōversio. 4. Existentiæ violatio. 3. Actionum læsio.

Ametria principiorum est, quando u-

nam aut alterum è principii p. n. præcellit ac molestum est.

Estq; ametria illa elementalîs, hypostatica, vel specificâ.

Elementalis est, ubi principium elementale aliquod p. n. excedit. Hinc oritur crassities & siccitas, si principium excesserit terreum; tenuitas, humiditas; ubi liquidum abundaverit: caliditas, ubi p. n. calor auctus fuerit, &c.

N. Excessus caloris in homine potius hypostaticis principiis adscribendus esse videtur, quam elementalibus. Idem iudicium sit de frigore.

Ametria hypostatica est, ubi principium aliquod hypostaticum p. n. præcellit, sive id sit acerbum, acidum, amarum, austerum & ponticum, salsum, dulce, sulphureum seu inflammabile.

Ametria specificâ est, ubi aliqua proprietas, peculiari humana natura noxia exaltatur ac præcellit.

Cognitio ametriæ ex anatomia sacchari & mellis.

Ex illa, quam Isacus Hollandus nobis describit, interiore sacchari & mellis anatomia, quot quæso depromuntur essentia ac qualitates, & quæ variaz, quas inibi occultari ne sagacissimus quidè ac subtilissimus qualitatum combinator, mente concipere potuisset? E saccharo enim, colore albo ac odore suavi prædito, certa distillatione, tantæ proliciuntur nigredines, abominandiq; foetores, ut tam gratum ac suave fuisse ipsorum

domicilium, nullus non stupeat & miretur.

Quis etiam sub adco grata utriusq; tam sacchari quàm mellis dulcedine, tam violentam latere putaret acrimoniam: ut etiam solidissima quævis metalla (quale est aurum) quacunque aqua forti vel regali promptius penetret, ac celerius perfectiusque dissolvat? Atq; hæc sunt, in quorum desperatam alias cognitionem, nos introduxit interior, ac vitalis rerum anatomia, per quam spiritus vitales & activi, quibusdam veluti compedibus in profundo reconditi & devincti, in manifestam lucem producantur & exolvuntur.

Ut ergo ad propositum revertamur: benevolam utique lectorem rogatum cupimus, ut omni præiudicii umbrâ procul abire iussâ, æqua mentis trutinâ perpendat, quæ de naturali horum spirituum tam inter se conjunctione, quàm de artificiali eorundem ab invicem separatione, ipsorum item matricibus, videlicet tam naturalibus, quàm de humoribus præter naturam, deque Tartareis sive crassis, quibus ipsorum multi continentur, substantiis, hæcenus proposuimus. Sic enim magnos ac admirandos, tam salutare quam noxios, eorum effectus, candore philosophico intuebitur: fierique non poterit, quin novo quodam oculos mentis ejus collustrante lumine, penitorem assequatur doctorû Hippocratis in lib. ejus de antiqua Medicina expressorum, ut & lib.

de flatibus, cognitionem. Ipsemet præterea propositi nostri conscius, nos cum Hippocrate dictis in locis, omnium morborum causas spiritibus malignis, ut & sanitatis conservationem benignis, non temerè assignasse concludet.

Est porro ametria illa principiorum, cum simplicium, tum compositorum inter sese collatorum.

Simplicium ametria est, quando principia simplicia dicta inter sese disproportionaliter in aliquo membra commixta sunt.

Compositorum, cum membra inter se collocata ametria invicem laborant, v. g. cum ventriculus frigidior, Epar calidius, &c.

Existencia violatio est

I. Ratione loci, cum pars 1. nimis aut minus extensa vel arcta. 2. In loco alieno. 3. Cavitatibus necessariis orbata (sive id fiat per obstructionem, constipationem, compressionem, concretionem & subsidentiam.

II. Ratione schemati: cum pars 1. superficies p. n. aspera vel levis, uti ventriculi interior superficies. 2. Ductus p. n. incurvatus vel reclusus. 3. Connexio divulsa vel dissecta v. g. in vulneribus, in diapedesi, diarexi, &c.

III. Mensuratione cum pars peccat 1. numero, 2. pondere, 3. mensura seu quantitate.

Actionum, lesio est, cum actiones vel impediuntur vel prorsus abolentur, vel nimis agitati, vel & depravate peraguntur.

Ex superioribus constat, constitutionem hominis absolvi principiis, actionibus atque existencia.

Hæc ergo si bene sese habeant, dicitur sanitas, seu *ὑγιαίνουσα*, unde oblectatio; sin male; dicitur indispositio, *ἀρρώστια*, unde molestatio.

Sanitati igitur membra sunt

1. Esse seu constare ex bonis debitis ac sufficientibus principiis.

2. Esse bene defecatum, unde puritas.

3. Esse bene ac proportionabiliter mixtum, unde *ἁρμοσύνη*, *ἰσοστάσια*, temperies.

4. Esse bene alteratum, digestum, exaltatum unde maturitas.

5. Esse transformatum, id est, in peculiarem proprietatem ac indolè transplantatum, unde *ἰδιοπαθία*, peculiare cuiusque rei temperamentum.

6. Esse bene conformatum, unde conformatio bona, schema bonum, quoad locum, quantitatem, cavitates, connexionem, continuitatem, &c.

7. Posse bene agere seu actiones perficere.

Econtra indispositionis membra sunt.

1. Heterogeneis principiis iisque noxiis esse conspurcatum seu commixtum.

2. Non satis esse defecatum: unde impuritas, cacochymia.

3. Improportionaliter esse mixtum: unde *ἀμετρία*, *ἀνεγσία*.

4. Non sufficienter, esse alteratum, digestum, exaltatum: unde cruditas, quæ tamen cum cacochymia ferè coincidit.

5. Esse peculiariter corruptum, unde corruptio.

6. Esse

6. Esse male conformatum, dislocatum, disiunctum, magis, minus, &c.

CAP. II.

De Indispositione humorum.

Est porro indispositio, vel humorum, vel spirituum, vel partium solidarum.

N. Dogmatici proclamabunt, nullum ab Hermeticis discrimen statui inter morbum & morbi causam, quasi unum & idem sint: quod absurdissimum dictum est. Præterea addent, se quoque ex magno illo Hippocrate didicisse, hominem constare partibus continentibus, contentis & impetum facientibus, & vitia rerum contentarum (quos humores esse dicunt) morborum esse causas: continentium vero partium defectus, morbos esse ipsos: & symptomatum fructus in spiritu impetu & agitatione apparere.

R. Sed dum ita loquuntur, non advertunt, quid sibi ab Hermeticis responderi possit, ex ipsius Hippocratis libro de flatibus, ubi morbos omnes scribit Hippocrates *ἢ πνεύματων*, à flatibus aut spiritibus proxime proficisci. Ubi in exemplum adfert non epilepsiam tantum: sed & hydropsim & febres. Nec non plurimis rationibus & observationibus ibidem probat & sustinet, omnes omnium actionum debilitationes, depravationes & abolitiones, ex potentiis & impressionibus vitalibus spirituum promanare. Quod cum ita sit, quomodo morbos continentibus partibus, aut corporibus crassis & immotis Dogmatici potius, quam mobilibus spiritibus adscribant?

quum ab ipsis, ut supra dictum est, primo & præcipue actiones vitentur? usque solis morbi appellatio proprie congruat? Nam illud, à quo proximè læduntur actiones, morbus appellari debet. Atqui à spiritibus pravè proximè læduntur actiones. Ergo spiritus pravè morbi appellari debent.

Morbus quid.

Porro in spiritibus duo consideranda: Ipse spiritus simpliciter dictus, qui est causa sanitatis vel morbi: vel spiritus bona vel mala constitutio, quæ dicitur sanitas vel morbus. Unde ipse spiritus materialiter sive improprie, pravitas autem & mala constitutio ipsius proprie & formaliter morbus appellari debet: ut verbi gratia, quando dicimus, febrem esse calorem in corde accensum, ipse calor non est proprie seu formaliter febris, sed intemperies & excessus caloris est ipsa febris: unde febris dupliciter definiti potest, materialiter & formaliter, ut Scholæ loquuntur: materialiter, ut febris est calor in corde accensus: formaliter, ut febris est intemperies cordis calida, vel est ametria ex accensis spiritibus sulphureis in corde, ut placet Hermeticis.

Duplex spiritus. consideratio, recta seu bona, mala.

Sed objiciet quis, morbum in spiritibus residere non posse, cum morbus tantum partibus corporis inhereat, ex dogmate decreto.

Objectioni.

Huic occurreretur, cum corpus nostrum & contentis & continentibus, & unumquodque membrum duabus partibus, crassiore scilicet & subtiliore constare dicimus: crassiore, ut sunt ossa, venæ, carnes, parenchy-

mata: & subtiliore, nempe vaporoso spiritu: idè dum morbus spiritibus inesse dicitur, etiam membris, & partibus animalis insidere affirmatur.

Sed frustra nominibus & appellationibus, spreta rerum disquisitione & differentiarum cognitione, in hæremus. Neutrius autem sectæ, partes tueri velim: sed dicam tantum (ut, quod sit inter illas discrimen, ostendam, & simul rationem afferam, quâ conciliari possint, quod meum est institutum) à dogmaticis jure, nec citra firmas ac validas rationes, morborum causas ab ipsis morbis, & eorum symptomatibus distingui debere, ut quæ nec unum & idem sint, quemadmodum causa & effectus idem esse non possunt: sed essentialiter, seu essentiali definitione differant. Contrà verò ab Hermeticis scribi, hæc tria non differre genere, aut essentiali definitione: sed accedente duntaxat: quòd unum sit actu, alterum potestate morbus: quemadmodum sulphur accensum non differt ab eo, quod non est accensum: maturus fructus à non maturo, ipso genere & essentiali definitione. Sed quod unum sit actu ipso inflammatum & maturum: alterum nequaquam, at quod tamen inflammari & maturari potest.

Quod si Aristoteles primo metaph. refellit Megareses, qui negabant quicquam esse *diversum*: sed illud tantum esse aliquid affirmabant, quod esset actu: Ita meo judicio Hermetici possunt nonnullos dogmaticos, in

eo, jure refellere, quod nolint causam morbi appellare morbum: quia causa morbi actu non sit morbus.

Humorum indispositio consistit præcipue in ametria, hinc in vitiosa quantitate, consistencia, loco peregrino, & ratione spiritus, in impedito motu.

Sic peccant humores.

1. Ametria amarior, in qua præcellit sal amarum seu gemmeum.

N. Humor hæc ametriam dicitur biliosus, cujus generis bilis excrementitia.

2. Ametria acerba & austerâ ubi præcellit natura vitriolica & aluminosa.

N. Humor hac ametria dicitur acido pituitosus.

3. Ametria acris, id est, æruginosa, porracea: ubi præcellit aliquod vellicans, veluti sal marinum piperinum, &c.

N. Humor hac ametria dicitur bilis æruginosa.

4. Ametria acris-acida, erodente, id est, atrobiliaria, ubi præcellit sal tartareum corrodens & mordax.

5. Ametria falsâ serosâ; ubi præcellit sal commune. N. Dicitur sanguis serosus.

6. Ametria dulciore, v. g. in pituita dulci, ubi præcellit saccharina natura, quæ nonnunquam in Catarrhis deprehenditur.

7. Ametria acidior, id est, melancholica ubi præcellit sal naturæ armoniacæ.

Sic spiritus qui in humore corporum nostrorum inest melancholico, in tantam sæpe aciditatem & acredinem elevatur, ut non tantum inter vomica-

vomendum ipso transitu vias exulceret: verum etiam in terram decidens non aliter ac aqua fortis aut vitrioli oleum, bulliat. Non mediocris hujus humoris cum vitriolo affinitas & analogia in causa est, ut vitriolicus appelletur.

C A P. III.

De Tartaro.

AD humorum indissolubilitatem pertinet quoque Tartarus, qui nihil aliud est, quam portio aliqua terrestris cum sale commixta, cuius vi portio illa terrestris in humoribus liquabilis subinde ab humore secreta concrevit.

N. Hermetis discipuli fatentur quidem, esse in corpore nostro humores frigidos, insipidos, seu merè pituitosos, acetosos, amaros, salso, retorridos, aut tale quid simile, ut dogmatici perhibent. At non conveniunt cum iis in generationis modo, naturæq; eorum æstimatione.

Primum enim, inquit, humores, si propriè loqui velim, hoc est, quatenus sunt tales, nihil esse aliud quàm substantiam tenuem, liquidam & aqueam: adeoque corpus quoddam fluidum, *ὀμοιογενές*, & alieno termino circumscriptum: quæ tota exhilare possit, vel evaporari à calore: & à se aut in se nihil solidi, nihilq; terrestris substantiæ continere, & ejusmodi sumptum humorem, causam esse non posse compactionis alicujus corporis solidi.

Ajunt in super multa corpora solida reperiri, quæ sunt omnino terrestris aut arenosæ substantiæ: quæ tamen humor crassus post se relinquit (postquam aquea seu humoralis pars caloris vi evanuit) quæ cum neutiquam cum humore permisceri possint nec humoris etiam vel largè sumpti, denominationem mereri queant.

At illi id tantum de humoris natura & essentia esse dicunt, quod humido mixtum cum eo coeat, perfectè miscetur, fiatque corpus unum, hoc est, liquidum & fluidum.

Quoniam autem nihil omnino est, quod ea ratione, qua dictum, in aquam transire possit per dissolutionem (ut experientia fidem facit) quod non sit de natura salis in genere: omnino necessarium est, humorem illum, quem crassum appellant, de salis natura participare.

Per salem, non tantum maximum intelligunt, sed & alia multa, eaque diversa salium genera: quæ non omnia salia, sed & acida & amara & dulcia sunt, ut manna, mel, & saccharum, &c.

Porro saluginosa ea substantia, quum semper admixtam habeat aliquam portionem terrestram (licet liquefactiva in ea prædominetur) in homine appellatur tartarum, apto profectò, & apprimè significanti vocabulo: quod inditum est ab analogia, quam humores corporis

ris nostri, atque ipse etiam sanguis, habent cum substantia vini, quod inter omnia vegetabilia plurimum continet tartari. Per tartarum hic non tantum intelligo eam substantiam, quam liquefactam cum vino recenti turbido adhuc & musto appellato, admixtam esse constat: quæque postea separata tanquam crassior, terrestrior atque impurior abeat in feces, & subsideat in fundo, quam vini feces nuncupant. Neque illud tantum etiã tartarum intelligo, quod temporis progressu à vino secretum, doliorum parietibus adheret, quodque propriè tartarum appellatur. Sed per tartarum illud potissimum intelligimus hoc loco, quod cum vino liquefactum, admixtum atque conjunctum est cum vino etiã purissimo, quodque colorẽ ei tribuit rubrum, aut alium quemvis. Verum hoc tartarum per evaporationem, aut distillationem simplicem, vel per ipsum etiam balneum maris mediocriter calidum deprehenditur. Nam residet in fundo, separata ea humoris parte, quæ est liquidior, quæque dissolutum in se tartarum illud continebat, ejusque erat quasi vehiculum.

Hic sanè humor totus albus, & limpidissimus extillat, si vel ex vino rubro fuerit. Substantia verò corpulentior atque rubra, quam tartarum dicimus, in fundo remanet: substantia solida, tantoque durior atque siccior redditur, quò plus substantifici humidi per calorem elicue-

Nec tantum in vino albo, vel rubro, aut quovis alio defruto tartarum hoc: sed & in nostri corporis humoribus seu liquoribus existit & reperitur.

Nec solummodò in chylo, qui proportionem respondet multo vini modo extracto ex vindemia: à quo chylo, haud secus ac à musto, plures denuò feces impuriores atque tartaræ substantiæ separantur. Sed & in sanguine nostro, etiamque purissimo, simili prorsus modo & ratione, ut de vino diximus: quemadmodum ars distillatoria (etiamque ea quæ per temperatissimum ignem fit) ostendit ac patefacit nobis eiusmodi tartarum. Sic quoque Natura igne suo naturali efficere potest, & in dies efficit ejusmodi separationes tartari, etiam per consumptionem partium humoralium corporis nostri: ex quibus dogmatici calculos generari putant. Ex qua separatione mirum quot morborum genera, obstructionum, seu oppilationum interventu procreantur.

Speciatim vero ac præ aliis Arthritis & calculus. Qui morbi ut & ipsimet sentiunt dogmatici, frequentius iis superveniunt, qui hepate sunt calidior, atque ferventior, & per consequens ventriculo frigidior, qui multas generat cruditates & mucositates: quæ non rite coctæ atque digestæ, conferuntur cum fructibus crudis, quæ defectu maturationis debite & convenientis (quæ fit à calore contemperato omnia coquente & dulcorante) rema-

remanent acidi, austeri, acres, acerbi atque crudi. Hi sanè permixti cum sanguine ac de integro coquantur calore naturali, fitque separatio partis crudioris atque tartareæ, quæ postmodum & visceribus obhæret, variasque causans obstructions, in articulos protruditur atque decumbit. Natura quippè cujusvis corporis partis gaudet suo simili: partes carnosæ portione sanguinis magis liquidioris & mercuriali vesciuntur: adiposæ & medullosæ ea portione sanguinis delectantur, quæ magis est oleaginosa seu sulphurea. At quum articulorum partes suapte natura glutinosæ, & mucilaginosæ sint, glutinosum etiam, & per consequens saluginosum & tartareum possunt. Quæ partes in quibusdam naturis, cum vel ob imbecillitatem, vel ob dispositionem innatam, seu hereditariam, vel ob similem aliam causam, crudam & jam indigestam, tartaream illam materiam, propria & particulari digestionem, digerere aut expellere non possint: fit ut illa materia de natura salsa & viscida coaguletur, & articulorum ligamenta, partesque alias sensiles offerat, atque tandem excruciet. Quæ vera est, atque ex veris, hoc est, naturæ fontibus dolorum atque toporum arthriticis causa conjuncta atque proxima. Eadem causa, alia minus, alia magis excruciat: idque pro natura atque conditione ejusdem tartari. Nam quemadmodum videmus in macrocosmo magnam esse salium diversitatem: quippè terra nobis producit, & sa-

Tom. I.

lem gemmæ, qui salis marini proportionem quadrat, qui gustu tantum est salus, & salis nitri; sapore amaro: salis aluminosum; austero & adstringente: salis vitrioli & armoniacum; acerbo, acido. Itemque ut nobis producit, sales quosdam alkali dictos, corrosivos & acres: & alios saccharatos & dulces. Ita quoque in microcosmo, corpore inquam humano generatur tartarum aut sal: qui dissolutus solummodo salum efficit humorem, quem dogmatici pituitam salis vocant, aut simpliciter humorem salis. Aut nitrosus & amarus sal generatur, quem bilis amara refert, atque urina. Aut vitriolatus & acidus, quem pituita acida continet, atque melancholia. Ita etiam tartara sunt aluminosa & austera, quæque salis acrimoniam referunt: ut manifestè patet ex tot contracturarum & adstrictionum nervorum affectibus, & ex tot acrimoniarum, ut dysenteriarum, & variorum ulcerum tam internorum, quam externorum molestiis, quæ ex diversis salium differentiis, diversa corporis mala producunt. Nec mirandum est ab Hermeticis huic tartarorum diversitati ista tribui nomina. Cur enim id non faciant, quod & convenientiora sint, & significantiora: & naturas diversitatesque causarum, ex ipsa natura rerum fidelissima interprete melius exprimentia? Melius hercule morborum tartarorum seu salium distinctiones atque essentias exprimunt, quam quatuor illi humores, qui sanguinei, pituitosi, bilioli, & melancholici vulgò ap-

V pel-

Differentia
Tartari.

pellantur, tum quod nihil exprimāt, quod sit de essentia morbi, tum quod in illis formandis, applicandisq; dogmatici plurimum fluctuent.

Galenus sanē de pituita falsa decernens, ejusdem effectus modò tribuit calori, modò putredini, modò admixtioni bilis, aut humoris ferosi cum pituita. Tam variè huc illuc jactatur fluctib. inconstantia. Et meritò certè. Nam si ex rei veritate statuere velimus, nullus humor vel falsus vel acidus, aut alteri^o generis saporis. Quippe humor simplex nec salem, nec tartarum, nec calculum efficere potest, nisi sal vel materia tartarea ei prius fuerit admixta. Quin potiùs ex salis vel tartari coagulatione, quod est in humore, sit calculus, aut topus, humore nihil prorsus sua natura ad illos conferente. *Sal* revera, & ipso effectu est in aqua marina, & fontib. plurimis, qui scaturiunt ex terra, sicut patet. Si enim aqua eorum vi ignis evaporetur, tum subsidabit sal coagulatus in fundo: ut potè liquore suo spoliatus.

Ridiculum igitur humori simplici, aut calori, effectum falsedinis attribuere: aut ex bile adusta fieri atrabiliarium, dicere, quoniam humores in corpore nostro corrosivi apparēt. Nimis improprie loquuntur, qui humorem adustum dicunt, non adurit ullus humor. Nam in exhalatione vel siccum quid residet, vel penitus nihil. Sic cum si aliquid in humore fuerit, ut sal, tartarū, aut terrestri quævis materia est. Nihil, si merò humor fuerit, & simplex. Sic bilis æuginosa, sic pituita falsa, non quatenus

humores: sed quatenus salem acrem, amarum, nitrosum, aut quacumq; ratione pungentem continēt, qui corrosivos hosce effectus causari possunt, plus minusve, prout plus vel minus humiditas adjuncta, fuerit exhausta, atq; exiccata, arthritica symptomata, dolores, & ab ijs inflammationes excitare solent. Quò n. plus humoris ejusmodi, salis aut substantie tartarea fuerit admixtum, eò magis acrimonia ejusdem contemperatur.

Unde videmus mulieres rarissimè arthritidis doloribus divexari, quòd hæc sanguinem habeant copiosiore humore refertum atq; contemperatū, quem admodum & in universū maribus sunt humidiores, ut pateat humorem, non quā humor, sed quā falsus, quā tartareus, quā nitrosus, vitriolatus, aluminosus &c. (Neutriquam verò adustus, quum tale quid in humore non fiat: neq; sal aut tartarum humor adustus est, sed quiddā ab humore secretum) ejusmodi morbos procreare posse. Si igitur, quā falsus, quā tartareus, utiq; a sale vel tartaro illud fiet, juxta illud Logicum, *Propter quod unumquodq; tale, illud magis tales.* At propter falsas aut tartareas substantias (propter enim, hoc in loco nō finem: sed causam efficientem respicit) fiunt arthritidis dolores, topi atque calculi: Quapropter sal & tartarū corporis humani, seu in corpore humano & genitum & secretum, illud magis efficiet. Analogiam enim inter vinum & sanguinem corporis nostri alibi ostendimus. Nam varia sunt vina pro Solis & foli dispositione: Alia alijs acriora, acerbiora, austeriora, & quæ

Nullus humor calculum efficere potest, nisi admixtum salem habeat.

Humor adveni improprè dicitur.

Mulieres arthritidis minime noxia.

quæ plus fecum & tartari seponunt. Sic secundum corporum diversam naturam & temperiem de sanguine judicandum. Adde etiam, quod notandum est magis, in eodem corpore varia esse sanguinis genera, venis singulis proprium suum sanguinem & ab aliarum venarum sanguine diversum habentibus: quemadmodum passim videre est in eodem solo fontes scaturire contiguos, qui natura & conditione profus dissimiles sunt. Unde etiam fit, ut magna dolorum sit varietas & dissimilitudo, etsi ab eadem causa ij proficiantur: nec ex sanguinis colore de substantia & virtute ejus crasse judicandum est, cum propè omnes aquæ, eundem colorem referant, substantia tamen & potestate diversissimæ. Is sanguis, aut is humor, qui magis de natura tartarea participat, magis & citius tartareos illos morbos producet. Res à simili pulcherrimè elucescet. Proponamus exempli gratia lixivium, quod diversimodè & ex rebus diversis parari solet: estq; aliud alio magis pungens, prout plus aut minus continet salis: vel prout iidem ipsi sales de hac vel illa qualitate magis vel minus participant. Ita videmus sales extractos ex cineribus clavellatis (quos vocant) seu ex vinearum aut fabarum sarmentis extractos, longè esse acriores, quam qui ex alijs lignis. Quin imò sunt multa vegetabilium, quæ aut nihil, aut quam exiguum salis continent: aut si aliquid sit, illud nulla acri qualitate erit præditum, ita ut causticum ex eo nullum conficere

queas. At ex clavellato cinere, & reliquis suprâ dictis, non tantum sal acer, sed acerrimus elici potest, & indies quoq; ex eo caustica parari solent. Patet itaq; sales non fieri à calore ignis, sed quod jam existat in rebus aqueo humore evaporato, in apertu dari. Pulchrè illud apparebit, si aqua cinerib. affusam, quam exhalare intendis, identidem degustaveris. Nam quò plus aquæ fuerit exhaustum, eò salsa magis fiet aqua & contra quò minus, eò minus salis aut acrimoniæ imprimi linguæ. Eadem profus ratione, sicut in diversis lixiviorum generib. sales plus vel minus acres, salsi, acidi, acervi, & amari conspiciuntur: Ita etiam in nobis pro diversitate vegetabilium, aut animalium, ex quib. nutrimur. Ita ut vel hinc manifestum fiat cõsiderantibus, quemadmodum ex cineribus clavellatis, vel sarmentorum vitis, omnium acerrimus & acutissimus sal elici soleat: quod plurimum ejus insit in vino: ita quoque in homine evenire, qui plurimè vini ingurgitat. Et ut vini natura plus salis continet, quam omnium reliquarum potionum: aqua verò omnium minimum. Idèò rectè ab omnib. sapientib. medicis, vino ut plurimè podagricis, & calculosis interdicitur: ijs præsertim, quorum mali causa deprehenditur esse à salsa aut acri aliqua materia, & non à gypsea, & solummodo frigida, boleari aut tophosa. His n. malum vinum generosum, & minus tartareum aqua medioeriter dilutum præscribere, quam meram aquam. Habenda est igitur temperamenti ratio.

Magna dolorum varietas.

Simile à lixivio.

Nam siquidem mali, partiumque dispositio jam adsit, & exhibeantur quæ ei causæ morbi natura sunt similia, facile illiciuntur, quæ ipsi sunt homogenea. Idcirco cognitum fuit, ut supra in calidis articuloꝝ doloribus ex salis acrimonia excitatis, vini usum talibus obesse potius, quam prodesse, quod malum irriter potius ei suppeditando materiam tartareâ, tamque acrem ac pungentem.

Objectio ex Arist. sententia.

At fortè qui hanc meam rationem oppugnant, ex opinione Aristotelis contra me argumentabuntur sic: Causam salsedinis maris tribuit Aristoteles evaporationi tenuioris substantiæ maris, quæ fit à calore, atque attractione radiorum Solis. Sic illi quoque à calore corporis nostri fieri ejusmodi salsedines inferent. Sed corruct utiq; hæc illorum objectio, si simpliciter Aristoteli negavero, calorem Solis salsedinis maris esse causam: quin potius ita statuendū, Creatorem summum, postquã liquidum à sicco separasset, istud siccum non tam fuisse terram quãdam frigidam, siccam, aridam, aut simpliciter arenosam, qualem depingunt nobis: sed conjunctam cum principio, & balsamo naturæ, & ceu igni quodam vitali calido generante, atq; conservante: Quæ terra fuerit verè elementaris & pura, & de natura salis participans. Sic etiam liquidum illud, seu humidum, non purum putum & simplicem fuisse liquorem, frigidum & humidum, sed lixivium quoddam totius inferioris globi, quod ad sui &

piscium conservationem, atque ad ipsam etiam terram irrorandam intra viscera sua continebat: salem metipsum balsamicum, & rerum omnium conservatorem. Nihil itaque huic facit quod adfertur ex Aristotele, maris salsedinem fieri à calore Solis. Nam sanè non fiet, si non sit prius, cum caloris non sit salem efficere,

C A P. IV.

De indispositione spirituum & partium solidarum & potentiarum.

Indispositio spirituum ac aeris consistit potissimum in lesa temperie, consistencia, motu & quantitate.

Intemperies est in fervescencia ac ignea constitutione. e. g. In mania, phrenitide, &c. tũ in p. naturali coagulatione, contractione congelatione, v. g. in rigore febrili.

Consistentia transponitur in nimia crassitie, opacitate.

N. His non modo motus læditur, sed & apti spiritus redduntur ad impressiones suscipiendas.

Motus læsio, est vel retardatio, totalive impeditio, vel nimia agitatio.

Quantitas læditur in imminutione, seu inanitione, v. g. si nimium resolvantur, discentiantur, absumentur.

N. Spiritus consideratur tum materialiter in se, sic est: causa morbi tum formaliter in pravitate vel bonitate constitutus sic morbus vel sanitas dicitur.

De continentibus seu solidis partibus.

Continentium partium indispositio est 1. *ametria in qualitatibus elementaribus, hypostaticis & specificis.*

2. *Violata existentia.*

3. *Potentiarum lesio.*

Ametria partium solidarum elementalis est, quando pars laborat intemperie calida, frigida, tum humida & sicca unde pars mollior, durior &c.

Ametria hypostatica est quando principiorum hypostaticorum, proportionalis mixtio violata est, vel etiam, quando membra inter se sunt ametria seu dyscrata.

Violata Existentia concernit precipue partes solidas sive continentes, quatenus ea peccant magnitudine seu quantitate, locatione, cavitatibus, superficie aspera aut levi connexione ac continuatione.

N. Dogmatici affectus p.n. (indispositionem) distinguunt in causas morborum, morbos ipsos & symptomata. Causarum officium attribuit humoribus ac spiritibus, morbos partibus solidis, symptomata, laesis actionibus qualitati atq; excretis. Hermeticis causarum nomine venit, omne id, cujus vi & efficacia aliqua indispositio introducitur, sive id sit humor, sive spiritus, sive sint partes solidae, adeoq; unius indispositio alterius causa esse potest. Nimirum res quaelibet pro diversa consideratione alium, ac alium notionis terminum adhaerere potest. Hinc nomina ac notiones rebus, non res nominibus ac notionibus (secun-

dis, ut in scholis docetur) sunt adaptandae. E.g. Imbecillitas seu intemperies frigida ventriculi causa est chyli crudioris, & impurioris. Epar calidius, acrius (in cujus constitutione praecellit sal acre, piperinum) causa est sanguinis acris, calidioris, adulti. Etenim qua facultate viscus praecellit, eam humorem imbuit, simili ferè modo quo vas vinosum mulsam infusam, in hydromel vinosum convertit, vel vas acidum, vino vel multo infuso aciditatem imprimit. Utriusque illius visceris dictae acrae concurrentes sanguinem generant crudo-adustum, acriserosum, unde morbi oriuntur periculosi ac curatu difficiles. Nimirum chylus imbecillitate ventriculi crudior, indigestior, impurior, ignescit sive aduritur tenore Epatis calidioris ac aciore, sine sufficiente defecatione accelerata scilicet fermentatione. Qua in re sanguini idem accidit, quod multo, sine fermentatione vi ignis suppositi maturato & adusto. Nostrates vocant *geseyrete Weine*.

Actionum lesiones, pro varietate partium variant, unde varia quoque symptomata. Alia enim sunt, chylosos, alia hamatosos, &c.

C A P. V.

De Transpositione sanitatis seu generatione morborum, ac primum de Deo.

Media sanitatem transponentia adeoque morbum inducentia sunt.

1. Deus. 2. Angeli. 3. Macrocosmus. 4. Microcosmus.

N. Ex præmissis non erit difficile Dogmaticorum ac Hermeticorum doctrinam de causis morborum conciliare.

Dogmaticis causæ morborum tum antecedentes sunt, tum conjunctæ. Antecedentes in externas distinguunt ac internas. Externæ sunt Aër, cibus ac potus, excreta & retenta somnus & vigilia, motus & quies, ac denique animi affectus.

Internæ sunt Humores à natura degenerantes, Hermeticis Entia seu causæ morborum sunt: Ens Deale, Ens Spirituale, Ens Astrale, Ens naturale, Ens venenatum.

1. Ens Deale est ipse Deus, Justo suo judicio homini morbos decernens ac imponens, sive immediatè id fiat ac supra naturam, sive mediante natura.

2. Ens Spirituale seu Pagoycum Diabolicum rectius diceris est ipse Diabolus ex permissu divino, tū mediante lamiarum instructione, atq; beneficio morbos inferēs. Cujus rei exempla non modo vetus ac novum testamentum, sed & experientia quotidiana confertim exhibet.

3. Ens Astrale sunt Astra influentij suis aërem replentia, eoq; mediante corpus nostrum alterantia, de quo paulò post prolixius.

4. Ens Naturale est ipsa cuiq; homini indita naturalis constitutio sive ea communis sit ac toti humano generi competens, qua ratione tum curriculum humanæ vitæ seculi ter-

mino includitur, tum mutatio quædam septenis ac novenis annis recurrens & propria cuiq; individuo ex parentum semine ac nativitatibus constellatione indita.

5. Ens Venenatū dictum est omne quod ex alimentorum digestionibus ac assimilatione seu inidoneū, impurum, redundatur ac colligit.

Utriusq; sectæ assertiones ad tradita à nobis transpositionis media seu causas facillè referri possunt, unde facillè liquet differentias inter utramque potius verbales quam reales esse Dogmaticosq; limitibus solū inhærere naturæ, Hermeticos ulterius extra naturæ limites ascendere.

I. Deus.

Deus 1. Ex bonitate sua uti omnia ita & hominem creavit in sanitate quidem constitutum, sed labilem, id est, qui pro suo libero arbitrio, quo dotatus erat, labi poterat. Nimirum Deus ut liberrimum agens, libertatis suæ similitudinem homini indidit potentiamque imo & inclinationem ad bonum addidit, malumque sub pœna mortis interdixit. En Dei voluntatem sinceram, qua salutem humanam ab homine excoli cupit, non absolutè quidem & coactè, sed ex concessio libero ejus arbitrio.

Deus 2. Justo suo judicio vel transgressionem puniens, adeoq; sanitatè sive integritatem transponens, sive modo supra naturam id fiat. v g. per angelos, sive mediante natura: vel transgressores assistentia sua deserens, atq; labi permittens.

N. Transf.

N. Transpositio aut fit modo naturali, aut supernaturali. Modus naturalis est, qui fit à causis & modo naturalibus. Supernaturalis, qui à causis & modo supernaturalibus v.g. peculiari divina dispositione vel veneficio.

Angeli. Duplicis sunt sortis, boni ac mali. Boni ad tutelam hominis adeoq; & ad sanitatem promovendā ut iussi ita & prout existunt. Exemplo fit Raphael Tobiz cæcitati subveniens. Confer Psal. 91. Quin imo de ea non minus ac de resipiscentia seu sanitate ac salute hominis spiritali, exultant. Transpositionis ergo causa sunt, 1. quatenus transgressores vel deserunt, vel demandatam malorum illationem ceu decretam Dei penā, inferunt. Sic Cherubim expulit Parentes nostros, paradiso eamq; gladio custodit. Sic & Angeli pateras malorum super terram effundunt.

Mali Angeli è contra ad perniciē, hominis prout ac alacres sunt, omnibusq; modis ei retia tendunt, atque ubi permissu Dei nocere possunt, nulli desunt, noxiā s. oblectantes. Nocent autem nonnunquam immediate, ut docet Exemplum Jobi, ut & plurima alia veteris ac novi Testamenti, alias & præcipue Sagarum seu Lamiarum maleficio utuntur.

CAP. VI.

De Macrocosmo.

Macrocosmus sanitatis humanae transposita causa est, quatenus ipsemet transpositus è macrocosmum transponit.

N. Elementa, quæ ante perfectā & omni benedictione ac virtutū vitaliū infinitis dotibus à Deo instru-

cta erant, contrariam mutationē patiuntur. Unde fit etiam ut ob maledictionem divinam elementorū inquinatio & hominis de se data spurcitas & variz subinde mutationes minus cum natura consentaneæ, hominem inficiant, ac cōtra q̄ tulerat eius procreatio, obruāt, labefaciēt, destruāt.

1. Quatenus astra radijs suis aërem transponunt ac noxium reddunt; si ve id fiat qualitatibus elementalibus. V. g. aestu, frigore, humiditate aut siccitate, si ve proprietatibus ac influentijs peculiaribus, de quibus supra.

Quinimo nonnunquam astra quedam certa suis motibus ac circūvolutionibus certas cōmōtiones sympathicē commovent, unde quoque morbi certis temporum articulis repullulāt, sicut videre est in podagricis Epilepticis, colico dolori obnoxiijs.

N. Tempore quo vitis floret, commovetur vinū in dolio, quidni & sanguis & tartarus ex vino in homine progenitus.

Mense Julio turbatur & florescit aqua, sic facile & sanguis commoveri poterit, præcipue si aqua potus sit ordinarius.

2. Quatenus macrocosmus alimentata transponit, i. e. aptā reddit sanitati hominis nocenda ac deroganda.

3. Quatenus aër noxius est facultatibus elementalibus ad sanitatem humanam transponendā habilibus v. g. caliditate, frig. humid. & siccitate: facultatibus hypostaticeis, acibus, acidis, fetidis; nares ferientibus, quales sentiuntur in nebulis fetidis, ventis, tonitru, fulgure, &c.

Q. Quomodo Aer ac Venti morbos generent?

Aer ac venti introducunt morbos non tam vi caloris ac frigoris, quam spirituum morbificorum, quibus calor ac frigus stipantur. Hoc satis testantur frigidi illi Saturni spiritus, qui sinistris aspectibus usque adeo vel ardentissimos solis radios, totumque aërem refrigerant, ut ipsum interdum, vel media etiam ætate congelent.

Idem testimonium nobis exhibent frigidi spirituum Atlantidarum aut Pleiadum aspectus, ex fructuum terræ deperditione, quos frigore suo congelant: cum mense Aprili & circa Maij principium, Sole in signo Tauri & prope aspectum Pleiadum existente, usque adeo solarem radiorum calorem sua frigiditate infringunt & coërcent, ut loco temperatissimi caloris omnia frigore horreant & gelu.

Videmus è contrario, quando sol est in signo leonis atque in sua exaltatione, prope martialem & ardentem caniculam, cum toto aëre solis radios ardentiores fieri: qui tamen frigidis Saturni spiritibus sæpe numero obrunduntur, consopiantur & prope extinguuntur.

Quinimo falluntur, qui Ventorum virtutes definiunt sola caliditate & frigiditate. Sic Auster, non quia humidus & calidus, caput gravat & replet, sed quia in illo virtus quædam opiativa à soporiferis spiritibus insit illi propria. Hippocrates ideo Au-

strum βαρύτερον νόσθρον, καρυβαρυτόν, ἀγλυπικόν appellat. Neque aquilo tantum quatenus frigidus est, & siccus congelat, acerbusque est & mordax, sed quod ipsius proprietates vitriolatæ, acetosæ, berberisatæ sint, eodemmet Hippocrate teste. Atque hi sunt spirituales effectus, qui ex astris cœlestibus perpetuo in hæc inferiora influunt, quorum spiritibus usque adeo referta sunt omnia, ut verissimum sit istud Poëtæ: Jovis omnia plena.

N. Dum vero spiritus perniciosos aëri inspirato, humoribus corporis nostri admixtos, non solum pestilentiarum, verum etiam pluriū aliorum gravissimorum morborum proximas causas dicimus efficientes haud dissentientem sanè habemus Hippocratem lib. de flatibus aliquoties allegatum, sic concludentem: *Haecenus ergo morborum omnium causas flatu esse demonstravi: id enim à principio receperam me facturum. Recensui enim spiritum ipsum tum in alijs omnibus rebus potentem, tum maxime in hominum corporibus plurimum posse: Etenim sciendum est, Hippocratem per flatu nihil aliud intellexisse quam vapores, halitus, fumos, aliasque substantias spirituales corporibus nostris conclusas, insita activitate, ac impressionibus vitalibus perniciosis præditas. Flatuum enim Hippocraticam significationem, vel aëri tribuere simpliciter, vel nudis flatibus (quæ partem distendendo solum, doloris facile dissipabilis nudum ipsi symptoma imprimunt) ijsque simul*
omnium

omnium morborum corpora humana possidentium assignare causas, non Hippocratis certè, sed tyronis alicujus parum in Medicina versati redolet ingenium.

Atq; hæc sanè videtur clavis esse, ad mentem Hippocratis in dicto de flatibus lib. feliciter assequendam: quæque simul nostrorum dictorum cum divini Senis placitis, miram ostendit consonantiam.

Qualitates tamen prima faciunt ad dispositionem morbosam introducendam.

Sic aultris continuo ac diu spirantibus omnia ferè ad putrefactionem disponuntur corpora, ut etiam per diuturniorem quæ cælum involvat caliginem per ver calidum & siccum, per ætatem calidam & humidam & in summa per immodicam quatuor anni temporum inconstantiam, ejus opera à statu suo naturali planè deiciantur. Idem multò magis provenit ab immoderatione quatuor qualitatum: caloris puta, frigoris, humiditatis & siccitatis, quarum unaquæq; vel sola per se existat, vel cum alijs conjuncta hujusmodi intemperiem exaggeret.

CAP. VII.

De Contagio.

AD ærem non inepte refertur doctrina de contagio, quod aëre veluti vehiculo utitur, cog. mediante transportatur.

1. Ambiguitas contagij.

Contagij nomen tribus natura distinctis attribui potest, ut doctè no-

Tom. 1.

tavit Mercurialis: Primo idq; proprie ipsi malo seu morbo contagioso. Secundo qualitati venenata & malignæ per ambientem aërem dispersæ, infectionemq; plurium corporum inducenti. Tertio deniq; ipsi communicationi actuali alicujus morbi contagiosi. Ac in postremâ quidem significatione contagij nomen principaliter à Medicis usurpatur, cum asserunt morbos aliquos per contagium multiplicari.

2. Definitio.

Ceterum qui Contagij definitionem, naturam ejus & causas ob oculos clariùs proposuerit & propositam dilucidarit, ex antiquitate nullus fateor repertus est, qui hac in parte considerato lectori ita satis fecerit, ut unus Fracastorius: in quo dicere possis ingenium poeticum, subtilitatem philosophicam, ac experientiam Medicam quodammodo inter se decertasse. Hic namque tribus integris libris quicquid ad contagij naturam per se satis intricatam & calliginosam requiri videtur, quàm plenissimè proposuit; Ac primò statim capite lib. 5. docet. *Contagium nihil aliud esse quàm infectionem aut malignam qualitatem de uno subjecto in aliud transcurrentem: vel qua ab uno corpore in aliud transferatur.*

3. Causa.

Quo posito fundamento, statim causas & principia dicti contagij vel infectionis subnectens, eas primâ divisione dirimit in externas & internas: ac internæ quidem ipsi sunt obstructions & plenitudines caco-

X

chy-

chymicæ: vel potius malignæ harum plenitudinum qualitates, per ipsam quodammodo moram diuturniorem acquirunt.

Causam verò seu principium externum ponit aërem dupliciter corruptibilem, videlicet aut à solo qualitatum excessu, aut commixtione putridorum & venenatorum vaporum, qui ita cum eo commiscantur, ut sicut in respiratione nullatenus separari queunt, sic universum respirantium genus labe suâ necessariò conspurcent & inficiant.

4. Differentia.

Quod ad species seu differentias contagij atinet, easdem prædictus auctor in tres classes & membra discernit.

1. Contagij per contactum, simplex.

1. Primam quidem speciem aut fieri per contactum, hoc est appropinquando propius ad eos qui peste laborant, ita ut communicatio mali necessariò inde subsequatur; & hoc quidem propriè *Contagium* dicitur, ratione videlicet illius qui intercedit, mutui contactus. Contagia enim per contactum solum efficiunt, quod contagium ex contactu dicitur, inquit Fracastorius. Cujus rei clarum habemus exemplum in pyris, pomis alijsque fructibus horarijs putrescentibus, & se invicem quàm celerrimè inficientibus. Ac videntur ad tale contagium re ipsa producendum quatuor necessariò concurrere, videlicet: 1. Corpus tangens. 2. Corpus quod attingitur. 3. Materia seu qualitas con-

tagiosa quæ communicatur, & 4. Distantia seu locus in quo fit communicatio.

2. *Contagium* quod vocant per fomitem, sic dictum quod necessariò præsupponat materiam & dispositionem in subjecti ad recipiendum venenum, causas & principia agnoscat eadem. Siquidem in prima contagij specie quàm simplicem cognominare placet, mixtio existit magis subtilis & magis spiritalis, quæque per consequens facilè dissipatur: E contrario verò in contagio per fomitem & conservationem, ut mixtio accuratior coalescit, ita in materia magis viscida ac tenaci, atque ad exhalationem & dissipationem subitanam minus apta radices agit. Unde necessariò contagij semina in ea diutius conservantur. Ac licet hujus secundæ speciei contagij essentia minus sit spiritalis, quàm primæ, tamen quoad generationem & communicationem facilem, non minus exitiosa existit.

3. Tertia & ultima contagij differentia est dicta *ad distans*, utpote cuius venenum tantæ subtilitatis existit, ut ad sui communicationem actualem contactum minimè requiratur, verum per spacium satis distans communicari possit. Quidam hujus tertiæ speciei alias causas aliæque principia asserere ausi sunt, magis videlicet quàm in prioribus duabus spiritalia: utpote quia minorem in corpore subjecto resistenciam offendat.

Minimè verò hoc loco animus est, in hac nostra sententia vel subtilioribus rationibus confirmanda, vel probatissimorum Autorum testimonijs stabilienda moras necesse: idq; unius prolixitatis metu, quæ lectoris studium & memoriam dejicere solet & perturbare, hæc solâ positione contentus: *necessarium utiq; videri, venenum quod citra contactum, etiam per spacium distans ac remotum, corpus aliquod sanum insicit, esse oportere spiritualitatis ut mira, sic activitatis stupenda.*

Causæ verò (ut hoc obiter addam) hujus tam subtilis ac quasi altralis penetrationis, adferri solent à doctis sequentes: videlicet tum *propagatio seu generatio* ejus ex humoribus jam corruptis & infectis, qui paulatim, ut contiguos sibi alios pare labe inficiunt, sic tandem per quandam digestionem in miram subtilitatem elevantur: tum inevitabilis ejus simul cum ambiente cui permittetur aëre, inspiratione & transpiratione intra corpus nostrum attractio. Hæc verò contagij seminaria aëri tam probè accuratèque permixta, intra corpus inspiratione & diastole, facile quidem introducuntur: verum ob naturalem meatuum seu vasorum quæ pertranseunt dispositionem & figuram, pari facilitate à facultate vitali, quæ expiratione & sistole fulgines & excrementa foras ablegare consuevit non protruduntur. Cum enim omnis evaporatio subtilis ac spiritualis ex loco angusto

egrediens in amplum longè facilius dilatetur, quàm contra ex amplo contrahatur in arctum: venæ verò & arteriæ corporis nostri versus principium suum sint amplissimæ, circa verò corporis superficiem, suasque extremitates quodammodo in capillorum filamenta desinant: manifestum esse arbitror contagij fomitem, ad regionem cordis usque facile posse permeare, & ex ea remeare difficillimè: tum quòd infectio prædicta spiritualis sit natura, tum etiam quòd cor ipsum spiritibus abundet, tanquam primævus eorum locus, & naturalis origo.

5. *Communicatio per sensus.*

E supra dictis nulli non satis constat contagij speciem modo enarratam, quam ceteris magis spiritualem asserimus, non tantum permutuum contactum, ad similitudinem primarum duarum, verum etiam per sensus reliquos posse communicari: idque eapotentissimum de causa, quòd nimirum reliqui sensus majori spirituum abundant copiâ ac vivaciore donati sint subtilitate, sicquedum ad contagij hujus naturam (quæ non tantum spiritualis est, verum etiam spirituali vehiculo, aëre nimirum & vento utitur) propius accedunt, ejus penetrationem longè facilius quàm sensus tactus admittant.

Ac quanta tertij hujus contagij existat velocitas, conjectura facilis esse potest, ubi stupendam illam pestem apud Athenienses à Thu-

cydide depictā consideravimus, quæ ventorū alis ex Æthiopia in Græciā usq; fuit transvecta, eodē Thucydide teste, ut & Ammiano Marcellino lib. suæ historiæ XIX. Itemque Lucretio poëta cujus versus ob elegantiam hac apponere libuit.

Nam penitus veniens Ægypti è finibus ortus,

Ære permensus multum camposq; natantes,

Incubuit tandem populo Pandionis: omnes

Inde catervatim morbo mortiq; dabantur.

Verū ne nova cuiquam hæc nostra quā contagium per nudum ærem ac ventum de regione in regionem transportari posse asserimus, sententia videatur, audiantur quæso in ejus confirmationem gravissimorū autorū consentientes opiniones.

Fracastorius lib. suo quem de contagione scripsit emaculatissimo cap. VI. sic ait: *Quæ ad distans, inquit, faciunt contagionem absente etiam primo perdurant nihilominus & in fomite & in ære, quinimò de loco ad locum feruntur, trans etiam maria.* Et capite XIII. subjungit: *Tum verò tibi cavendum erit, cū ventos quosdam fueris conspicatus ex eā regione proferre ubi pestilentia grassatur.*

Porro subtilis hujus contagij venenum etiam per reliquos omnes sensus corpora posse subire nostra, videlicet auditum, visum, odoratum, ac multo magis respirationem: id ex lege contrariorum evadit manifestissimum. Si enim per dictas vias omnes & singulas, causa recuperandæ fa-

nitatis, seu medicamentum morbum intrinsicè latentem oppugnaturum, vel saltem mitigaturum symptomata, subintrare potest: quare non & causa morbifica? Sic Prophetæ David suavitate suæ lyræ in instanti pellebat seu demulcebat maniam, quā per intervalla plane hominem exuebat rex Saul. Similiter etiam Tarentulæ venenum cerebro admodum infestum dulci instrumentorum musicorum harmoniā quā celerrime re: undi ac sopiri notissimum est. Cum igitur per autum fieri curatio possit, quare non etiam per illum producentur? rei hujus veritas olim sic fuit per vulgata, ut etiam à Poëtis decantaretur: quorum libri ferè omnes referti sunt encomijs versusum, mirabili quādam virtute dum aures subirent, quamplurima mala abiigentium. Horatius non obscure innuit morbos à veneficijs ortos mediantibus carminibus certis curari posse, dum ait:

Ab! ab! solutus ambulat

Venefica scientioris carmine.

Sed ne quis poëtarum ob fabulas, quas sæpe veritati adspargunt, auctoritatem extenuando, hanc quoque ipsorum sententiam fabulæ quā veritati similiorem dicat: hoc insuper adjiciemus, non paucos quoque Historicos gravissimos, adde & Medicos in arte sua expertissimos, maximorum sæpè morborum curationem talibus in versibus collocare. Audiamus quid hac

de re dicat Vindecianus, vel potius ipse Serenus Sammonicus, vel Marcellus Empiricus;

Sume igitur Medicos pro tempore proque labore,

Ætatisq; habitu summâ ratione paratos:

Gramine seu malis agro præstare melam,

Carmine seu potius, namq; est res certa salutis

Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.

Concludamus igitur, si certa quedam incantamenta pellendi morbos vi pollent, quod ex contrariorum natura, eosdem quoq; infligere valeant.

Verum enim verò, ut ex animo quid hæc de re tota sentiamus non dissimulemus, hæc quæ de incantamentorum vi & efficacia attulimus, ad veritatis ulteriorem indagacionem potius, quam quod eis vim ullam attribuendam putemus dicta credantur: alibi quippè ejusmodi curandi modos ut fanaticos, impios, & diabolicos ad orcum planè ablegavimus.

5. Receptio per visum.

Contagium verò etiam solo mediante visu seu aspectu suscipi posse, licet à multis incredibile videatur, minore tamen difficultate probatur, idque ducto argumento à minori ad majus. Si enim vitium aliquod per solum aspectum communicari, ac in aliud subjectum transferri possit: quare non per eundem visum ab alio subjecto forinsecò contagium recipie-

tur? si quidem major longè vis & efficacia ad depromendum & communicandum, quam ad recipiendum requiritur. Ad aspectum verò mulieris menstruo laborantis etiam speculo solidissimo maculas, quæ non nisi magno artificio deleantur, quasi insculpi, tradunt philosophi quam plurimi. Sed quid multis argumentis opus est, cum rerum testimonia adstent in procinctu. Quis enim nescit ophthalmiam seu lippitudinem morbum contagiosum esse, soloq; aspectu oculi affecti acquiri? ut hæc taceam gravissimorum autorum testimonia; Evagrii videlicet & Nicephori, qui pestem ex solo aspectu infectarum ædium contrahi posse, pari sententia confirmarunt.

6. Per odoratum.

Multò verò facilius suscipi eam per odoratum, quam modo dictos duos sensus, etiam lippis & tonsoribus notum est. Si enim odorum vis & efficacia pestis tempore tum ad preservationem, tum ad curationem multum conferat: quare è contrario tetro ac cerebro maximè offensos odores, corpora nostra inquinare, quin & contagii pestiferi vehiculum esse posse inficias ibimus? Nonne omnes halitum fetentem phthisici alicujus formati, corpus etiam ad pondus temperatum, (si modo tale daretur, & aliquandiu duraret) inquinare posse: quare igitur idem de pestis contagio, cujus venenum longè subtilius est ac penetrantius, asserere verebimur? ac licet ubi rerum momenta prævalent autoritatibus,

decertare minus necessarium videatur, tamen ex superabundanti, unum atq; alterum huc adferre placet gravissimorum virorum placitum.

Autoritate.

Pestem itaq; ex fœtoribus cadaverum, ut post cœuentas magnorum exercituum pugnâs seu conflictus ferre fieri solet, primordia sua sæpè ducere testatur Ovidius, dum ait:

Corpora fœda jacent, vitiantur odoribus aura.

Sed cùm Poëtarum autoritas hac in parte admittenda minimè à multis videatur: audiamus historicos. Diodorus Siculus in descriptione pestis Carthaginensis affirmat, Contagii malum mirum ac subitaneum incrementum sumpsisse, ob fœtidas exhalationes tum cadaverum sepulturâ carentium, tum lacuum maritimorum. Appianus Alexandrinus lib. 6. de bello Punico sic scribit: *strages verò ipsis aderat multa, & magno dolore conjuncta, versantibus cum fœtidis & putridis corporibus.*

Et exemplis historia.

7. *Per gustum & tactum.*

Contagiorum verò, quæ per reliquos duos sensus, gustum videlicet & tactum communicantur, causæ maximè existunt evidentes, ideoque ad primas duas differentias potius referendæ. Notissimum enim est non minus quàm frequentissimum, eos, qui vel ex eodem vase, nedum eadem vasis parte, post leprosum aut lue Venerea infectum, (ita tamen ut in ore ipsorum efflorescentiæ ulcus appareat) paucò interjecto tempore biberint: simile contagium contrahere. Infans quoque, qui lac nutricis

quocunq; cōtagioso morbo infectæ biberit, ore contagium recipit. Multò igitur magis si pestis adsit, utpote cujus venenum leprâ & Venereæ lue subtilitatem longè majorem ac penetrandi vim obtinet. Per cōtactum verò mutuum, ut hæc eadem mala facilius longè, sic pestem communicari seu de subjecto in subjectū transire posse, ita notum est, quàm quod potest esse notissimum: id enim vel ipsa *Contagii* notatio arguit.

CAP VIII.

De Microcosmo.

Microcosmus *trāspōsitæ sanitatis seu indispositionis causa est, quatenus*
I. *Microcosmus ex maledictione illa divina corruptus est.*

N. Cū Deus infinitè bonus, ac ipsa per se bonitas, summaque perfectio, res omnes in suis speciebus, planè bonas & perfectas in hominis usum ac gratiam, ipsum deniq; hominè perfectissimis omnibus animæ & corporis virtutibus creasset, qui tam eleganti palatio, & tot tantisque donis copiosissime instructo præset omnibus creatis fruere: immò & ipse de vitæ arbore fructus ad vitæ immortalitatem deciperet, si maledictis Creatoris obtemperasset: per lapsum autem, in omnibus illis corporis & animi ornamentis, verè proterviam fecisset: factum est, ut iusto Dei judicio propter suum peccatum non tantum *humana caro*, sed & *terra* calique maledictione divina in eum undiq; conspirarint.

Hinc

Homo post lapsum in terram.

Hinc tam pellucidi ac spléndidi intellectus ejus radii, densissimis tenebris & foeda caligine obducti: cognitio illa in eo rerum omniú dilucida, & tam illustris, tetris ignorantia velis funditus involuta: divina mens, quã ad imaginem Dei efformatus erat, infecta, & brutis affectibus obnoxia: memoria laesa perturbataq;: omnes deniq; sensus, cû interni, tum externi, quorum elegantia & perfectione, ad cœlum usq; erectus erat, miser è depravati sunt: cumq; is antea illustris in frôte divinitatis insignia gestaret, æternitatis notas ostentaret, ac summi boni, perpetuæ felicitatis, incussetq; quietis pignore lataretur, in has conclamatas ac calamitosas corporis ac animæ miseras, quibus assidue cõsistatur, momêto p̄ceps irruerit, ut ærumnarum mole æviq; brevitate, aliis creaturis longe videatur interior.

His omnib. inquam, dotib. spoliatus, quantis corporis calamitatibus obnoxius sit redditus, opus est excutiamus, ac quibus defectibus scateant sensus ejus paulisper perpendamus.

Cum enim ejus aures semper antea ab omni impedimento liberæ, ad divinarum laudum cantus alaeriter paterent, prorsus nunc ad omnia oblaruerunt & occalluerunt.

Oculi aliàs radiantes, & cœlestibus, & ad omne bonum rectumque collineantes, suffusionibus & cataractis vitiati, aut potius occæcati sunt.

Nares suave redolentes, fœtoribus scatent, mera quæ putredinis cloacæ, ac impuritatum sentinæ reddita: gustus prorsus depravatus, loco suavissimi saporis, nil præteramarum & ingrata fastidia sapit.

Cum verò manibus ad vitæ fructum perpetuæ decerpendum esset præditus: nunc summa corporis & animi anxietate, eæ ad arandam tellurem, & fodienda terræ viscera coguntur, idque sæpius nullo fructu, & sic sententia Dei: *In sudore vultus tui comedes panem tuum*, quam verissimè ubique appareat.

Quid plura? Cum verni ejus temporis flos perpetuò viresceret, nihilque quàm suavissimos vitæ fructus explicaret: nunc sæva hiemis asperitate exarescunt, ac rigent omnia: quæ nihil aliud quàm repentinam senectam, & præproperum vitalium facultatum interitum minatur. Cum eæ animi gratiæ, affectiones, omni recreatione felici luaves, in mœores & angustias degenerarunt: ut nihil non in perniciem tam corporis, quam animi nunc concurrat. Si quidem & calore & frigore, fame, sitiq; ac aliis id genus infinitis miseriis impetitus homo, perpetuò cõsistatur, & miserandâ sorte obruitur.

Corpus ejus cûm alioq; optimâ & perfectâ omnium partium symmetriâ ac temperamento equali constaret, nunc prorsus ametrîa omni, omnib. q; cõcordiæ generib. dissolvitur, ut nihil nunc in toto orbe calamitosi⁹ sit homine: qui

qui

qui pejorem etiam brutis, magisque deplorandam vitæ conditionem sortitus est. Siquidē longē majore quàm bruta morborum numero ac varietate premitur: aded ut omnium malorum fœdissima sit sentina, quibus ab ipso ortu & incunabulis ad extremum usque senium, tanquam perpetuis comitibus ad terram, nonnunquam etiam ante annos pubertatis, deducitur. Et hæc quidem sunt peccati ac humanæ pervicaciæ stipendia, Dei mandato designata.

Nec homo solum, sed propter eum *Natura universa mundique elementa* maledictionis divinæ pœnam ferunt: unde cibi ac potus magis noxii ac insalubres, quam utiles ac salutare. Quinimo, quo eos habemus copiosiores, aut magis iis ad delicias utimur, corpus recreaturi, eò majorem inde noxam cōtrahimus: ut vel hinc lapsus nostri fructus, hoc est, pœnæ suppliciaque nobis haurienda sint, ea præsertim de causa, quod elementorum corruptiones ac alterationes, cum nostra ingluvie & intemperantia conjuncta, varia morborum genera procreent foveantque.

Nec ab his tantum afficimur, hoc est, ab aëre, cibo, & potu, sed ab inanitione etiam & repletionē, somno & vigilia, motu & quiete, quæ usque aded corpus nostrum immutare possunt, ut crebrò valetudo nostra infringatur, eorumque defectu, vel excessu prorsus deficiat vel tollatur. Atque idcirco non naturales merito dici possunt hæc res sex, non quod extrinsecus contingant, cum nihil sit

Res non naturales quid?

non naturale, bonum videlicet ex prima origine, & malum ex contingente maledictione ob lapsum hominis, omnibus creaturis indicta: sed quod omnia à Natura sua degenerarint.

Hinc insita in nobis sunt semina & radices, ac rerum principia, quæ digestis temporibus in exaltationem suam adducta, fructus sui generis, hoc est, morbos & symptomata actu producant.

Semina morborum quomodo homines

Atque hac lege, dicentur Hermetici, latere in corpore radices, semina, impuritates nitro sulphureas, febri-les, vel mercuriales, vitriolatas, epilepticas: quæ maturo & opportuno tempore accensæ, separata & exaltata, fructus febri-les & epilepticos possunt producere, tum in corde, tum in cerebro: utpotè rigores, frigiditates, calores præter naturam: repentinum casum, motus convulsivos, oris & faciei distractionem, & id genus reliqua tum febrilia, tum epileptica symptomata.

Has radices Hermetici cum Dogmaticis appellare possunt *causas antecedentes morborum*, febrium, v. g. & epileptiarum, quæ ubi accenduntur, exaltabuntur, & fructus suos producent, erunt etiam morbi, morborumque symptomata.

Causam morborum antecedentem

At si progrediamur ulterius, & causis istis antecedentibus morbi appellationem tribuamus: nihil absurdi inde consequetur: siquidē malorum radices & seminaria, in corpore latentia, ea ipsa sunt, quæ, dū quiescunt, modò breviores intermissiones, febribus: modò epileptiis, longiores

giore concedunt. At dum exaltantur, in actum proferunt suos paroxifimos: ita ut unum & idem sit causa morbi, & morbus. Saltem fatendum est, in illis radicibus malum aut affectum potentiâ inesse: sicut in canis semine, canis potentia inest, in semine crucæ, crucea.

Quin& in februm intermissionibus, & epilepsiarum silentiis, securè dicimus, hunc vel illum hac vel illa febre laborare, aut epilepsia consistari: licet paroxysmi sileant. Sed q's hæc inficiabitur, quum vel ipse Galenus dubitarit, quâdo esset dysenterix nomen imposturus: an ipso principio exulcerationis intestinorum, quo tempore nondum prorsus læsæ sunt actiones: an quando prorsus depravatae sunt? Sed diutiùs, quàm par est, cortici inhæremus.

2. *Microcosmus ex semine corrupto genitus.*

Etenim morbi fixi plerunque in sobolem propagantur.

N. Semen de natura salis participat. Sal enim solus & unicus ex tribus principiis hypostaticis est fixus atque firmus.

Quapropter qui ab ejus vitio fiunt morbi, radices fixas habent, ac proinde plerunque sunt hereditarij, ut lepra, calculus, arthritis & his similes. Reliqui autem morbi, qui à principiorum fluxibilitate, aut volatilitate vitio, ut à mercurio vel sulphure procedunt, ut sunt omnes ca-

tharri & febres, haud ita facilè ad posteros pertingunt. Nam nec semina sua firmiter figunt, nec tam altas agunt radices: quòd tenacius impressas tincturas non habeant. Salis vel etiam sulphuris ejusmodi natura fixi, pulchrè elucescit in plantarum seminibus & radicibus: quarum si vel partes transplantantes, facillimè tamen novas agunt radices, atque regerminant: adeoque novos edunt fructus. Quòd neutiquam fiet de foliis aut floribus, in quibus liquor, aut mercurius volatilis, & sulphur sive oleum volatile sedem habent. Sed sal fixus perpetuò continetur in radice & in quibusdam caulibus, & surculis medullofis. At sulphur fixum in semine. Quapropter ex his etiam transplantantur omnia vegetabilia. At à mercurialibus, quæ facilè evanescent, non item: Quemadmodum nec à sulphure volatili præditis cuiusmodi sunt flores & nonnullorum folia.

Morbi hi hereditarij dicuntur proprii, quia sponte & à prima origine nobis sunt ingeni, aut (ut verius loquamur) congeniti: adeoque suapte natura in nobis pullulant, nec opus est novo aliquo semine ad eorum productionem. Cæteri verò qui non jure hereditario nobis insunt, vocantur accidentarij & acquisiti, quoniam transplantantur. Transplantatio autem ista est quoddam quasi accidens generationis, quod facilè superveniat iis, in quibus est affinitas quædam seminis cum natu-

ra illorum morborum, qui hæreditarii sunt, ut arthritidis aut calculi. Et ut proprii illi morbi originem trahunt à causa interna: ita accidentarii ab externis, ut *crapula*, *venere*, &c. Proprii sunt permanentes, nisi forte, ut in declinationibus morborum accidit, semen morbi prorsus exhaustum fuerit, in quibus enim parentibus tandem morbi semina desinunt & ad finem suum pervenerunt, semine cōfecto, nihil morbidum transire potest in liberos hæreditario jure: quemadmodum ex leprosis parentibus, non sequitur semper leprosos nasci liberos, si semen lepræ in postremis parentibus extremo senio cōfectum exaruerit.

Omni enim morbo suus præscriptus est *terminus*. Accidentarii seu acquisiti morbi, sunt *transeuntes*.

At tanta est horum cum illis affinitas, atque similitudo, ut facillimè degenerent in illos, ita ut effectu rei extrinsecus advenientis, fiat effectus naturæ, seu uti loquuntur Græci, ex affectu in *Μεθ' ἑσῆ* affectus in *ἑσῆ*.

Haud secus namque ac radix balsami vitæ nostræ in perpetuo vigore conservatur à perpetua illa irroratione aquæ vitæ illius generalis, atque purissimi balsami radicalis, qui in omnibus rebus alimentariis consistit, ac nobis per nutritionem ad conservationem prorogationemque nostræ impertitur, juxta illud

Hippocratis: ex eiusdem nutimur, ex quibus constamus.

Ita vicissim quando prædictus balsamus noster cōtaminatur à quadam admixtione impura rerum alimentarium, fit ut plurimis morbis atque symptomatibus præbeant occasionem, & generationis causam: tantoque id magis, si vitale nostrum semen, atque principium vitæ nostræ fuerit inquinatum ab impuris istis tincturis, atque impressionibus fixis, quæ morbos hæreditarios ingenerant per continuam illam propagationem, qua manifestè apparet vigor feminis carum.

Transplantatio morborum.

Morbi contagiosi eximè nos docent rationem trāsmutationis morborum, quemadmodum & ii qui ætatibus sunt proprii, certisque temporibus aut locis invadunt, ut non malè statuunt, qui etiam morbis sua semina, suasque radices inesse ajunt, quibus repullulent. Ecquid, quæso, similis, & magis ad mentem atque sententiam Hippocratis proferri potest? Is enim scribit in libro suo de flatibus, morborum omnium modum *unum esse*, nempe cum qui ex seminibus atque radicibus proficiscatur. Quicquid igitur in parentibus continetur, quod firma, cademque spiritali impura, morbida, maligna tinctura seu impressione balsamum illud radicale, vitale semen, humanæque naturæ radicem afficere
aut

aut inficere potest, transplantatione hæreditaria malum in posterostrãfert.

At si morborum impura illa semina, non ita ad eò profundas radices egerint: vel si balsamum humanum ad eò potenter non occupaverint: vel si ope naturæ, & interno illo balsamo separentur, vel artis ministerio ab externis remediorum specificis balsamis debellantur, aut etiã suũ vitæ terminũ assequuta fuerint: podagrici podagricos, leprosi leprosos non semper generant. Nã his mediis morborum radices fixæ, atq; inquinatæ eradicantur, impuraque semina purificãtur, vel senio suo extinguuntur. Quæ morborum eradicatio, atque purificatio radicum, atque seminum infectorum interdum sit beneficio terræ, nempe matricis mulierum robustarum, bono temperamento, optimaque valetudine præditarum. Unde fit, ut licet patris semen ejusmodi vitio morbo sit inquinatum, istud tamen emendetur à vigore laudati balsami radicalis ipsius matris, ne à patre calculoso calculosi, aut arthritico arthritici generentur.

Et quod magis est, etiam tales generant interdum, qui ne his quidem morbis sint obnoxii, vel ad eos proni, atque proclives. Et eò contra fieri potest, ut à patre sano, vegeto, & laudatum semen contribuyente, proles tamen morbida, aut morbis hæreditariis obnoxia procreetur: Inmirum patris semina concipiente

vim illam malignam morborum, quibus mater divexatur.

Sanè verò semen tritici, licet laudatum alioqui, si in terram non bonam conjiciatur, in zizanium abit, aut certè frumentum illaudatum: quod tamen deavò cõjectum in terram bonam, pristinam naturæ bonitatem acquirere.

3. *Microcosmus actionibus suũ vitiosis semetipsum transponens.*

Microcosmus porro transposita sanitate sua causa est, vitiosis suũ actionibus.

N. 1. Ut prima causa transpositionem illam primaviam promerens ac introducens fuit actio vitiosa; Eius scilicet pomi vetiti: ita subinde adhuc corruptionis ac transpositæ sanitatis cause potissimæ sunt vitiosæ actiones. Hæ proveniunt à facultatibus nostris, in primo illo actionis vitio fundatis, transpositis atq; corruptis.

N. 2. Actiones illæ ut patet eò præcedentibus sunt respiratio, & huic affinis transpiratio seu exhalatio; nutritio, & huic subserviens excretio ac retentio. Sensuum administratio aut quies, Imaginatio, motus corporis ac animi.

Hæ actiones quo nobiliores sunt, eò pejores & nocentiores inferunt transpositiones, si indecenter, id est, malè administrantur.

Vitiosa autem sunt actiones si peccetur in excessu, in defectu, in modo agendi.

1. *Nutritio laesa.*

In *Nutritione*, si peccetur in defectu, imminui sanguinem necessum est, atque subsequi atrophiam, vel aduri humores.

In excessu sanguinem crudiores generari constat, adeoque austerum, acerbum, phlegmaticum caco-chymicum.

In *modo agendi* si peccetur varia oritur indispositio.

Quin & assumpti alimenti ratione nutritio plerumque laeditur.

Cum itaque laesiones nutritionis acciderint, varia atque inutilia reddere excrementa necessum est, unde quoque molestiae balsamo nativo variae ereantur. De quibus supra prolixius.

2. *Ventilatio ac Respiratio vitiosa.*

Si interceptio generalis illius & secreti aeris corporis nostri, nec non ambientis, quo minus libere inspiciat & expiret (quae operatio naturae virtuti propria est, nunquam non eiusmodi functiones per cordis & arteriarum motum exercens) hoc inquam aeris impedimentum, vel à duriori cute, nec satis perspirabili, vel ab aeris ambientis frigidore intemperie, aut ab alia eiusmodi causa allatum, multis variisque morborum gravissimorum generibus excitandis radices & fomenta praebet. Quod etiam praestant & vasorum ni-

mia plenitudo & feces ac tartara humorum, dum vasa opplent & obstruunt, hacque ratione Eurippos, hoc est, fluxum ac refluxum quotidianum spirituum remorantur ac interpellant: unde varii halitus & fumi excitantur, corrumpuntur, incenduntur: qui internas variorum affectuum & gravium symptomatum causas suscitant: febrium scilicet inflammationum internarum, cachexiarum, cardialgiarum, hystericae ac soporiferae affectionis & aliorum infinitorum id genus.

3. *Exhalatio per poros vitiose sese habens*

Supra in microcosmi anatomia demonstratum est corpori nostro inesse tum partes puriores ac utiliores, nutritioni humanae inservientes, tum impuriores ac excrementitias: quae excretioni destinantur. Et cum hac excretionem simul aliquid spirituum bonorum calidique nativi exhalare ac discuti, adeoque pro diversa hac excretionem ac discussione leniore scilicet vel violentiore, corpus ad senectutem deduci. Nimirum violentiore resolutione ac excretionem necessum est senectutem anticipari, atrophiam induci, lampademque defectu nectarei illius olei vitae nostrae extinguere. Hinc mors sequitur praematura, & quodammodo violenta: Violentiae tamen causa ob occasione interna, oborta. Sicut videre licet in haecicis & similibus.

4. *Exhalatio vitioſe adminiſtrata in defectu.*

Si quotidianę exhalationes excrementitię in corpore retineantur & coęſceantur, quo minus expirēt, aut ab ipſa corporis cacochymia, aut à temperamento vitioſo, aut ab ætate debiliore, aut à tempore & regione frigidiore, aut ab obſtruente victus ratione: hæc ſexcentorum morborum in corpore procreandorum animam & materiam præbent.

5. *Sensus malè adminiſtrati.*

Sensuum ratione quomodo morbi generentur, videlicet vigiliarum aut ſomni exceſſu, fuſius in Diætetica recenſetur.

6. *Motus.*

Motus corporis nimius; ut è præcedentibus conſtat, agit spiritus, agitando calorem accendit, adeoque ſpirituū conſumptionem cauſatur, & baſami nativi debilitationem.

Motus ſpirituū ſi intercipiatur, ſanguinis putrefactio ſuboritur.

De motibus animi fuſe agit Diætetica.

7. *Imaginatio.*

Imaginationis vis in generandis morbis maxima eſt, vide cap. 28.

CAP. IX.

De cauſis proximis

Indiſpoſitionis in genere.

Cauſa quibus proximè indiſpoſitio introducitur pro eius varietate, variæ quoque exiſtunt.

Etenim alias cauſas, agnoſcit vicio-

lata exiſtentia, alias ametria. Quinimò ametria elementalıs diuerſas cauſas obtinuit ab hypochondriacâ & ſpecificâ v. g. vulneris cauſa proxima eſt inſtrumentum vulnerans, combuſtionis, calor adurens: frigoris gelu: Verum cum noſtri propoſiti non ſit omnium morborum genera perluſtrare, ſed tantum diſcrepantias Dogmatico-Hermeticas præcipuè attingere, potiora morborum genera ſolum libabimus, in quibus maximè diſcrepant.

Galenus.

Itaq; ut in cauſis morborum enodandis à Galeno incipiamus. Hic jactato fundamento, quod corpus humanum ex quatuor conſtructum ſit elementis, cum omnes omniū morborum cauſas nec non medicamentorum facultates ad qualitates primas, ſecundas, tertias ac ad materiam ipſam revocaſſet, percepiffetq; rem ſic minus feliciter ſuccedere, nec inſtituto ac votis reſpondere, tandem ad occultas proprietates totius ſubſtantię confugit. Quas cum non poſſet ſatis aptè enucleare, ne videretur carere rationibus eas ad craſim & mixtionem elementorum certam revocavit.

Hermetici.

Hermetici aliquid aliud in cõpoſitione & ſtructure corporis humani, quam elementa & eorum qualitates, h. e. calidum, frigidum, humidum, & ſiccum rimantur, liquorem nempe mercurialem, ſulphur & ſalem omnis generis virtutibus, facultatibus ac proprietatibus prædita principia, ex

Y 3 quibus

quibus infinitæ varietatis colores, sapor, odores & id genus alia promanant, facillè perpendunt, singula principia, à temperie sua aut aliorum consortio excurrentia, morbos varii generis in corpore procreare, ut: Si sulphur immoderatus luxuriat, varias inflammationes, varii generis febres inducat præter alios affectus narcoticos, ac soporiferos, quos suscitatur sulphur narcoticum ex spiritibus narcoticis ac inebriantibus, quos in se continet, & per totum corpus luxuriando diffundit. Quod facillè percipitur in nimia vini potatione inercioris aut potentioris, in esu panis multo lolo permixti, nec non usu erosi, camphoræ, succorum papaveris, hyoscyami, cicutæ, aliorumq; opiatiorum: quæ soporiferis suis sulphuribus, non frigida sua qualitate, somnū cõciliant.

Ex mercurii etiam acidis ac acerbis vaporibus comperiunt, epilepsias, apoplexias, paralyses, & omnia defluxionum aut catarrhorum genera subinde procreari, qui quidem affectus, si veneno aliquo, aut malignis ac contagiosis spiritibus stipentur, non possunt non Epidemicos morbos Eudemic. venenosos ac contagiosos invehere.

Si sales diligenter excutiunt, deprehendunt ex illis erosiones internas, apostemata, ulcera, dysenterias, hæmorrhagias, quoties ex sedibus suis exeurrunt, & ab aliis principiis secerantur, aut naturæ modum excedunt, nasci ac vim corpori inferre, unde etiam, h. e. ex eorum resolutione, ardores urinae, stranguriæ, & id genus alia

membris suscitantur incommoda. Siquidem juxta diversorum salium varietatem, diversa etiam ulcerum, apostematum, erosionum genera: per ponticum, auttherum, ac acerbum eorum spiritum, ut & varia colici doloris species, inducuntur.

Horum etiam salium coagulatione discunt, topicos calculos, scirrholos articulorum tumores & nodos, ac infinita obstructionum genera, uade innumeri morbi nascuntur, progenerari. Qui quidem coagulati sales aut tartara, cum nunquam careant mercurio & sulphure, crudis, incõctis ac impuris, si quoque lasciviant, & ad summum suæ malignitatis gradum ascenderint, juxta varias suas naturas ac proprietates diversos affectus complicabunt ac commiscebunt, qui singulorum principiorum qualitates ac vires, simul tamen involutas æmulabuntur.

De morbis rerollaceis seu schematicis ac materialibus.

Nolim tamen ire inficias, quin ex qualitatibus elementaribus, in corpore nostro diffluentibus ac excedentibus nasci queant morborum quædam genera, rerollacca Chymicis dicta, qualia etiam ab excrementitiis ac sæculentis humoribus vel retentis vel superabundantibus proficisci potius ex hujusmodi elementis, quam principiis certum est. Etenim ex flatuum simpliciter aëreorum & spirituosorum copia, ex aqueis scrofitatibus, nec non terrestribus sæcibus, varias affectuum species procreari

creari indies videmus: attamen e-
jusmodi morbi exiguas & parum fir-
mas radices agunt: tincturasque ha-
bent momentaneas ac parum fixas,
ut quos etiam facile sit vel levissimis
ac elementaribus remediis abigere,
iisque calidis, frigidis, humidis & sic-
cis, ut verbi gratia, acri flatu in inte-
stiniis conclusi, & sua distentatione
colicos dolores parientes, multo ne-
gotio carminativis, ut vocant, clyste-
ribus discutuntur; serositates aqueæ
& superflue humiditates medica-
mentis exsiccantibus absumuntur:
inflammationes ex terrestri & sim-
pliciter crassa materia, nitrosulphure
coruscante profecta, simplici refrige-
rante auxilio extinguuntur.

De Morbis specificis seu formalibus.

Dicemus porrò cum Fernelio,
quosdam morbos verè ac profus esse
occultos, quos idè trans naturam esse
asserit: qui ex influxibus cœlestibus
progignuntur, quibusvè aliquid ve-
lut divinum, aut saltem præ aliis vul-
garibus morbis singulare ac pe-
culiare quid observatur: Quod
Medici *πῆδῶν* vocant, & Hip-
pocrates *πῆδῶν*: quales sunt astrales
& ætherei affectus, qui certis quibus-
dam hominibus accidunt singulari
quodam astrorum influxu, aut cœli
constitutione, aut malignorum pla-
netarum concursu: sub quo pleriq;
nati sunt: qui idcirco ex suorum ascē-
dentium radicibus, naturis, ac pro-
prietatibus variis, fructusque con-
gruos opportunis temporibus, aspe-
ctu suo & radijs producentibus va-
riè afficiuntur.

Ejusmodi morborum cause ut ad-
modum abditæ, ac imis penetralibus
infixæ, unâ cum individuo nascente
nate, similia suæ naturæ medica-
ta, hoc est occultissima virtute prædi-
ta, & ut cœlestes spirituales, ac æthe-
rei affectus, sic spiritualia quoque ac
ætherea remedia postulant: quæ a-
liunde quàm ex tribus principiis in
spiritualem naturam adductis peti
possunt. Huc pertinent & morbi,
qui sacra pagina docente, ad pecca-
torum nostrorum calcigationem di-
vinitus immitti referuntur. Sic e-
nim inquit Dominus: *Si in decretis
meis ambulaveritis, dabo vobis pluviam
suo tempore: si autem non audiveritis me,
constituam super vos tabem, pestilentiam,
& scabiem qua non possit curari, & dabo
vobis cœlum sicut ferrum, & terram sic-
ut as.*

Hippocrates.

Hippocrates ab Hermeticis non
est alienus in morbis aliquid inesse
divinum statuit illudq; *πῆδῶν* in pri-
mis Medico esse observandū. Quin
& *lib. de antiqua Medicina*, postquam
repudiavit quorundam hypothefes,
qui plus æ quo crasi & elementorum
qualitatibus tribuebant: cumq; ipse
secus agnovisset varias saporum dif-
ferentias, rebus à natura insitas, quæ
ex crasi elementorum proficisci non
poterant, aliam subdit rationem,
qua ortus & causas morborum inve-
stigarit, easque dulci, acido, acerbis,
amaro, & id genus aliis saporibus ad-
scripserit, ac morborum curationes
ex eadem familia peti & absolvi de-
bere constanter asseveravit.

Non

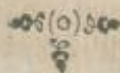
Nonn. inquit, sic eum neq; humidū, neque calidum, neq; frigidum, neque aliud quicquam ex his putaverunt hominem ledere: sed quod in uno quoque forte & natura humana potentius est, quodque non possit superari, hoc ipsum ledere dixerunt, & hoc auferre quaesiverunt. Forzissimum autem est inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & in omnibus adeo rebus vigor ac summum. Hac enim & in homine inesse viderunt, & hominem ledere: Inest enim in homine amarum & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum, & alia infinita omnigenas facultates habentia, copiamque & robur.

Hic sane ut vocibus Amari, Acidi, Acerbi, Duleis, Salsi, Spirituum nostrorum principia matrices & semina: sic vigoris summi copiae ac roboris vocibus activae, vitalesque ipsorum clarè satis exprimuntur impressiones.

Nunquid hæc magis favet Hermeticis opinio, majoremque eum illis contentum habet, quam Galenica illa, qua modo facultates ejusmodi crasi arrogat: modò ad occultas proprietates revocat, cum ea tribus illis solis hypostaticis principiis tribui debeant: quod videtur agnovisse ipse Hippocrates, etsi principiorum illorum nomina tacuerit. Quid enim aliud nobis dulce illud Hippocratis exhibet, quam sulphur aut liquorem rerum oleaginosum, quæ copiosè semina obtinent omnia, utque semper oleosa appareant? Quid representat aciditas, præter mercurium, quem ferè semper dixi-

mus aciditate illa stipari, à quo fermentantur & condiuntur omnia? Quid nobis acerbum & amarum demonstrant, præter qualitates ac proprietates salibus debitas? Quibus ipse Galenus reliquos sapores vendicat.

Constat igitur, Hermetica illa tria principia non fuisse Hippocrati ignota, licet aliis terminis nobis illa explicaverit. Atque hinc simul elucet, theoremata ac fundamenta eorum non recens esse jacta ab hujus seculi Doctoribus, & planè nova esse, cum originem suam ab ipso Hippocrate, vel altius etiam accersiverint. Nec tamen prorsus potissimum attingit scopum Hippocrates: quod non tantum sensu gustus ejusmodi saporis, quales sunt, sese exhibeant: sed longè accuratiore internæ naturæ anatomia, cuius peritus est verus Chymicus, vitaliumque facultatum omnium rerum perscrutatione ac investigatione, eorum originem nobis in penetralibus rerum latentium: ac simul efficacissimas virtutes spagyricas dissecat, ex tribus illis Principiis, sale, sulphure & mercurio omnia dilucidè oculis subiiciens. Quæ à quovis etiam ex iis, quæ antea à nobis dicta sunt, facile perspicere possunt: nisi quis luscus aut cataractis suffusus, aut planè cæcus ista pervidere non possit.

C A P. X.

De causis proximis morborum *δυναμικῶν*, seu virilium.

Delibatis hæten^o in genere causis morborum proximis, secundū Galenum, Hermeticos atq; Hippocratem, operæ præcium est, morborum *δυναμικῶν*, id est, hypostaticorum ac specificorum causas trutinare.

Ergo

Causa proxima morborum *δυναμικῶν*, (virilium) sunt balsami seu spiritus nativi debilitatio atque spirituum morbificorum exaltatio.

N. Omnes ægritudines inde proficiuntur, in corpore nostro, in quacumq; corporis parte insideant, quod Balsamus naturæ, vita & mumia illie deficiat.

Spiritus morbifici sunt, qui in corpore nostro balsamum nativum quoquo modo molestant, vellicant, irritant, irripiunt, infestant. Dicuntur & Tincturæ seu radices seminales morborum.

Nota.

Constat ex sententia quadam venerandi tenis Hippoc. nos constare continentibus, contentis & impetum facientibus. Qua contextus serie probari ac demonstrari certissime potest, ab Hermeticis actionum omnium sive bonarum, sive pravarum & vitiatarum corporis nostri causas attribui naturis potiùs quibusdam & substantiis efficacibus, a-

Tom. I.

stralibus, spiritualibus, omni saporum, odorum, colorum, aliarumque virtutum genere præditis: quas non imaginatione, sed re ipsa investigare licet, in tribus illis hypostaticis rerum omnium naturalium, vegetabilium scilicet, mineralium & animalium principiis, scilicet, sulphure & liquore mercuriali: quàm nudis illis caliditatis, frigiditatis, humiditatis & siccitatis qualitatibus, aut intemperiei simplici, vel cum materia conjunctæ, ut bona dogmaticorum pars cum Galeno sentit & docet.

Dogmatici enim ut dictum est sepius, docent, ex frigidorum & calidorum humorum occurfu, alimentisque frigidis aut calidis, intemperiem frigidam aut calidam in nobis generari. At Hermetici, mutata rerum vice, non qualitates, sed substantias & materias quasdam bene temperatas aut intemperatas, qualitatibus illis saporum, odorum, &c. efficacibus dotatas: quas radices vel seminales tincturas appellant: quæque in spiritualibus, solummodò corporibus, omni propè magnitudine, corporeisq; impuritatibus destitutis, interdum latent: interdum verò copiosos impuratum fructus, sive continenter & sive intermissione, sive per circuitus producant. Ex occurfu ergo illarum substantiarum vel acidarum, vel acrium, vel ciborum, qui istius naturæ sunt participes, generatur aciditas vel acrimonia, ex qua actiones lædantur, juxta Hermeticorum doctrinam. Sed hoc adjungunt, nisi in frigidorum aut calidorum usu ad-

fuerit

Seminales
tinctura
substantia
qualitatibus
efficacibus
dotata.

Vnde omnes
actiones
prodeant.

fuerit cherionium, ut appellant, vel *διώαμικ* quædam, seminali & spirituali tinctura prædita, morbū in corpore non permanere, nec relinqui posse. Quam *διώαμικ* in acris, salis, acidis, piperatis perpetuò adesse, & reperiri testantur.

Velle igitur in *βελιμίξ* aut appetentia ciborū inexplabili: quæ Hippocr. *λίμωδ* dixit simpliciter, quæ *canina appetentia* rectius quam fames dici debet, intemperiem frigidam cogentem & exprimentem, vel caliditatem resolventem accusare, ut *Gal. 2. aph. tom. 1. Paul. lib. 2. c. 51. Art. ser. 9. c. 1. & Avic. 13. tr. c. 12.* faciunt nonnullis in locis, futile est, & inanis ratiocinationis. Idcirco etiam iidem ipsi authores, iidem in locis, coguntur attentiore studio causam ad humorum acidorū vitia, sive ii phlegmatici sint, sive melancholici, referre. Quam Hermetici veriùs, aptiùs ac perspectiùs aciditati cuidam famelicæ tribuunt, seu spiritibus vitriolatis insaturabilibus, à quib. in acerbationem & rabiem suam exaltatis, repente & uno momento, quicquid est non molliorum tantum, sed durissimorum etiam ciborum, nec non ossium, lapidum ac metallorum vel solidissimorum, devoratur & conteritur.

His spiritibus, ventriculus struthionis, ferrum concœquens, abundare creditur. Quarum virium ratio non aciditati simpliciter tribuenda, quatenus frigida aut alia est: at quatenus spiritibus ejusmodi famelicis gravis & prægnans, utpotè salibus armoniacis & vitriolatis, naturâ voracib.,

stipatur, & iis acuitur. Citra hos enim nulla aciditas, frigiditas aut caliditas, huic operationi par esse possit: siquidem in solis illis spiritibus aciditatem comitantibus, & in ea contentis, tota vis ejusmodi reposita est.

Atqui hi sunt spiritus, quibus solis Hermetici omnem vim ejusmodi operationum concesserunt, & ex quorum materia quamplurimos, in nobis morbos procreari asserunt.

Spiritus malefici quomodo balsamum nativum infestent?

Spiritus porro sunt infesti, vel sola vi hypostaticis principiis propria, veluti aciditate, austeritate, acerbitate, acrimonia, amaritudine, inflammatione, &c. Vel insuper peculiari aliqua ac specifica vi noxia.

Nimirum.

Spiritus pro diversa, quam vel metallorum vel vegetabilium gerunt, idea, diversos tam internos quam externos generant morbos.

Sic spiritus qualitate acidæ præditi, consequenter morbos acidos & frigidos inducunt, eosque diversos pro diversa aciditatis differentia, qua cū Vitrioli metallici, vel Aceti, Limoni, Berberis, aliorumque vegetabilium aciditate conveniunt.

Simile quoque de reliquis spiritibus scil. austeris & adstringentibus ad qualitatem vel Aluminis rochæ, vel Acaciæ magis appropinquantibus, sit iudicium.

Sic spiritus, quos à symptomate consensui tactus imprimere solent, formicantes dicere possis, magis accedunt

Causa Biliaria.

dunt ad qualitatem *Aluminis plumosi*, vel *Urticarum*.

Acru. Spirituum qualitates acres ac pūgentes, magis participant de similitudine salis Alkali vel Aronis.

Inflammasiles. Facultas spirituum *inflammatoria*, magis ad Sulphuris communis, vel Olei alicujus, vel Gummi, vel Resinæ naturam appropinquat.

Qualitates spirituum *amara* cum sale Gemmæ, aut Aloë.

Vomitiva, & pestifera, cū Arsenico, Antimonio, vel cum Aconito, & Napello, majorem habent similitudinē.

Sic Spiritus venenati, v.g. Arsenicales & Napellini ex aliis etiam corporibus emanantes spiritus aëri, quo vivimus sæpè permixti, eosdem inibi producant fructus venenatos & symptomata, quæ illud venenum, v.g. Arsenicum minerale, aut Napellus vegetabilis.

Q. 1. Qui fiat, quod alii facilius, alii difficilius à spiritibus, morbificis, v.g. venenatis & pestiferis afficiantur?

℞. Spiritibus dictis, pro diversitate humorum, fœcūq; tartarearum & corruptionum, mineræ, seminarii, fœcunda q; matricis instar, substernuntur.

Inde fit ut illi qui hujusmodi corruptorum humorum sentinam gremio occultant: humorum inq; quos spiritus morbifici, v.g. Arsenicales, Napellini &c. sua tinctura infecerūt, vel qui ad eam facili occasione suscipiendam, præ aliis magis sunt dis-

positi: pestis venenum facilius longè recipiant.

Cum enim ex quatuor causis quæ ad omnem actionem necessariò requiruntur, sint duæ insigniores: agētis nempè ad actionem producendam sufficiens robur, à spiritu morbifico, v.g. venenato pestem inducente procedens: & dispositio patiētis, ab humorum exorta corruptione, quam perniciosi ac morbifici pestiferi spiritus comitantur, qui non secus ad pestem suscipiendam sunt proximè dispositi, quàm pulvis tormentarius, aut aurum ardēs, ad ignem concipiendam, solo motus beneficio promovetur.

Sed quemadmodum Aurum illud Cur aurū ardens potius quam aliter flammam concipiat. ardens magis aptum est ad flammam concipiendam, quàm pulvis tormentarius vulgaris: cum tale aurum illam solo motu, & absq; igne in se admittat: sic quedam corpora magnis morbis, v.g. febribus aut igni pestis sunt obnoxia, aut certè minus, pro varia humorum corruptorum quibus abundant ratione: quique eò celerius, vel tardius suos effectus producant, quò velociorem nacti sunt maturitatem, vel tardiozem.

Q. 2. An venena aliquandiu in corpore possint delitescere, & unde id?

Quædam venena deprehenduntur in suis matricibus & seminariis paucis diebus, alia per annos plurimos, latitantia. Quod certè nulli alii rei adscribi debet, quam venenorum quorundam qualitatibus, quæ citius aut tardius suos

fructus proferunt: aut saltem proprietatibus matricum quibus continentur, atque fertilitatibus: prout exemplo fructuum e diversis locis citò vel tardè emergentium, satis abundè confirmatur.

De lue venerea Fernelius refert, posse eam ad duodecimum usq; annum in corporis nostri interioribus latere absconditam. Quod etiam in variolis evadit manifestius, quæ licet passim in puerili ætate contingant, aliquando tamen post vigesimum aut trigessimum annum emergunt, in iis præsertim quorum corpora ab hoc contagij genere nondum depurata fuerunt. Idem prorsus de peste sit judicium, ad cujus corruptelam suscipiendam, alii præ aliis magis sunt ob humores corruptos dispositi.

*Quadã va-
riola post
longos annos
recrudescit*

C A P. XI.

Methodus productionis morborum.

1. *Transpositio seu corruptio universalis.*

Primus fons ac origo omnis mali adeoque morborum est vitiosus pomi vetiti esus, Diaboli persuasus peractus, quo primi nostri parentes toti naturæ, imprimis autem humanæ corruptionem promeriti sunt.

Transgressionem hanc punivit Deus, ceu justus Judex naturæ transpositione ac degradatione, qua spiritus, potentia sive seminales rationes beneficæ ad vitam conservan-

dam facientes, debilitatæ, maleficæ, mortem maturantes quæ depressæ ante a erant, sunt productæ ac corroboratæ. Et hæc prima transpositionis facies est.

2. *Transpositio seu corruptio universalis.*

Prima illa corruptionis facies ulterius transposita ac corrupta est per diluvium, quo itidem natura, quæ adhuc ex primæ illa corruptione auferens supererat, (ut apparet ex auferentibus subindè humanæ vite curriculum) amplius deteriorata est, & in continuam senescentiam transposita fuit. Et hæc altera notabilis naturæ transpositio.

3. *Transpositio particularis & collectio seminum morbificorum.*

Universalibus hisce transpositionibus, res quælibet ac præcipuè homo adeò transpositus est, ut non modo in se ad corruptionem dispositus, sed etiam ad actiones vitiosas pronus sit: quin & res omnes, quibus ad vitæ sustentationem uti tenentur, corruptæ, corruptionem illam innatam juvant.

Semen universali illa corruptione seminales corruptionis rationes secum portat, imo nonnunquam supervenienter, parentum vitis acquisita corruptione ulterius hæreditaria q; propagatione corruptum est, aut infelici astrorum facie ac influxu corrumpitur.

Nutrimētum ac aēr scatent in-
 turis noxijs. Homo ipse met ad a-
 ctionum vitiosam administratiōē
 uti pronus, ita potentiam in actum
 deducit, adeoque & semet non raro
 ulterius transponit ac corrumpit.
 Hinc colligitur loco materiæ aptæ
 & ad nutritionem ac sustentationem
 requisitæ, materia inutilis & inido-
 nea, omnigenis rationibus seminali-
 bus, tum bonis tum malis, non mi-
 nus ac macrocosmus, unde materia
 illa surrogatur, referta, atque in in-
 dolem humanam aliquatenus trans-
 mutata, vel & peculiariter corrupta
 hominis illius natura transplantatur.

4. *Exaltatio collectæ materiæ ac se-
 minum morbificorum.*

Materia illa collecta, quia à natu-
 ra subigi, progredi nequit, retro-
 gredi nititur, idque per corruptio-
 nem qua res quælibet progredi ne-
 sciens in chaos revertitur. In hac
 corruptione segregantur partes mi-
 scibiles ab invicem, seminaque in-
 bi latitantia occasionem expecta-
 tam arripiunt. Hinc id quod fortius
 est assimilatur sibi id quod debilius,
 adeoque paulatim viribus accrescens,
 balsamum nativum pro sua idæa ad-
 oritur ac vellicat. Balsamus vero e-
 contra hostem suum, vel corrigere
 vel ejicere vel transplantare & ad e-
 ctionem adaptare conatur.

Secretio porro dicta ac corruptio
 fit diversimodè non modo pro ma-
 jore vel minore debilitate naturæ,

sed & pro diversâ materiæ sive hu-
 moris & inibi contentorum semi-
 num specie ac idæa. Hinc fit 1. Cor-
 ruptio ac secretio, qua partes illæ
 simplici alteratione, sine insigni ex-
 halatione alterantur, & sub majoris
 potestatem rediguntur, quod inde
 ad *argem* exaltatur, vel insuper vi
 accedentis miasmatis interveniente
 fermentatione transplantatur, ut in
 fermentatione panis.

2. Fit alteratio seu corruptio, qua
 partes volatiliores subinde exhalat,
 partesque circumjacentes afficiunt,
 veluti in corruptione cadaveris, in
 putrescentia herbarum.

3. Datur corruptio, quâ partes ad
 ebullitionem & inflammationem e-
 vehuntur, veluti conspici licet in
 conjunctione aquæ fortis & ferri seu
 cupri: in cōmixtione olei antimonij
 ac spiritus alicujus mineralis acidij;
 in confusione olei ex sanguine mi-
 crocosmico per Retortam prolecti,
 ac spiritus nitri, qua excitatur ebulli-
 tio cum calore paroxismo febrili nō
 ablimilis. Cum e contra ex confusio-
 ne Spiritus seu salis volatilis ex eodē
 sanguine prolecti, & ejusdem Spiritus
 nitri, qua vitrum continens frige-
 scere incipit ac si glacies manibus
 tangatur. De quibus egi in libello
 meo de febribus epidemij.

N. Methodum hanc generando-
 rum morborum paulò aliter antean-
 nos paucos lusu poetico compre-
 hendi eoq; clariss. D. D. Ludovico
 von Hœrnigk! affini meo tractatum
 de peste edenti sum gratulatus. Lu-
 sum eum hunc subijcere placet.

Facultati concessa est cuique volu-
ptas,
Merces si bene agat, sin; data pœna
dolor.
Hinc varia ut SYMMI virtute creata
facultas:
Sic merces varia est, pœnaque sic
varia est.
Vtraque eò major, quò dignior ipsa fa-
cultas.
Pœnaque eò peior læsio quò gra-
vior.
Scilicet omnigenis Macrocosmus viri-
bus extat,
Atque hinc sympathicis his Micro-
cosmus homo.
Triplex hæc classis: perfectum est omne
trium:
Vis calida hinc acris, denique vis
propria.
Vis eadem calida est, ac communissima
cunctis
Quâ sine nil agitur, qua sine cun-
cta jacent.
Vis acris aut penetrans fermentativa-
que virtus
Est varia, ut variam propria nem-
pe cupit.
Propria vis uni speciei sola dicata
est
Actu: alias plures namque latere
queunt.
Vis calida est propriè commissa pedisse-
qua vitæ,
Corpori at est acris: spiritui pro-
pria.
Est igitur propriæ communis spiritus
hospes,
Obtinet aut centrum quaque sibi
proprium.

Ceu loca Rex tribuit vari; diversa mi-
nistriis.
Nempe suum peragant è quibus of-
ficium.
In mundo hæc vires insunt communi-
ter illi
Spiritus: at stellam qua; tenet pro-
prium.
Hinc vibrant, radios sparguntq; sub-
inde per orbem
Fructiferos, vires omnigenæ unde
fluunt.
Materia hæc crassa, dum nempe ferun-
tur adimum
Suscepta omnigeno semine cuncta
replent.
En, Natura suis ut viribus undique
mixtis
Semina producit: semina facta
fovet:
Terminus aut cunctis hu concentratus
homo stat
Ceu complementum fasciculusque
brevis.
Spiritus humanus quare tot viribus
audit
Pregnans, quot dictus magnus is
orbis habet.
Hæc variè è membris vibrant hinc inde
per omne
Corpus: nam centro sunt ea facta
suo.
En mirum! mundo qua concordantia
utrique!
Vtrumvis, mirum, mira catena
ligat!
Ergo hinc, si grave quid sit responde-
tur & illinc:
Chordâ una pulsâ consonat equi-
sonans.

Et sonus hic talis, qualis pulsatio;
nempe

Si bona, latificans, sin mala tristifi-
cans.

Vis tristis latet imbellis, nec prodit in
actum:

Namque nocens serpens serpere
jussus humi est.

At exaltatò si fit transgressio
prava.

Stridet id in mundo, stridet in
aure Dei.

Hinc punitivam quoniam traductus
in iram

Et Deus & mundi spiritus omni-
genus:

Vipera humi reptans lethales arrigit
aures,

Vis sumit vires debilis ante ja-
cens.

Imbellis surgit tyabiturque potentia
in actum

Semen fit turgens: hinc dolor hinc
lachryma.

Ipsè, jubente Deo, turgescit spiritus,
atque

Immemor officij semina prava so-
v:t.

Matrix seu stella seu sublunaria
certa

Sint, oritur tandem noxia proge-
nies

Noxia seu fit sola suis, seu viribus
obfit

Transplantata novis: seu fit utrin-
que mala.

Et paulò post de pestis gene-
ratione.

Hoc motu pravo (scil. spiritus illius)
quoq; vis ea noxia mota

Exilit in semen, fructifer unde va-
por

Hic patriam primam repetens, ubi le-
sio facta,

Fit causis primis apta nocere
suis.

Sic mater species conceptas gignit, ad-
aptat

Imprimat & forti phantasia
soboli.

Sic faber ut sausta sibimet res quali-
bet extat

Fortuna: infausta sic eademque
faber.

CAP. XII.

De Locis affectibus, eorumque co-
gnitione.

Locus affectus dicitur, unde indispo-
sitis pullulat, vel ubi stabulatur.

N. Hermetici longè aliter, & de
loci natura & proprietatibus ac Pe-
ripateticorum plerique sentiunt:
qui mathematicas disciplinas rebus
naturalibus adaptare conantur. A-
pud Hermeticos enim Elementa,
matrix, a gri, ventriculi, minera, lo-
ca sunt rerum non otiosa: Sed suis pro-
prietatibus dotata, quæ vitam ali-
mentumq; suppeditat, suis locatis &
contentis, i.e. seminibus ex quibus
tandè fructus producunt, quos in pe-
netralibus recòditos asservat. Quot
igitur in corpore humano ventriculi
quot foci, minere, matrices elemèta-
vè, seminum vitalium proprietatib. præ-
ditat: tot morborum quoq; sunt loca. Et
quæcunq; semina sanitatis vim cõti-
nent,

nēt, eadem morborū radices sibi in-
fitas quoque habent. Sanitatis enim
& morbi idem esse subjectum, certif-
simum est, ita ut alterum ab altero,
ex uno & eodem loco, juxta contra-
riorum legem ac disciplinam pella-
tur & extrudatur. Et hæc est loci a-
pud eos receptio, medicæ arti, ipsiq;
curationi accommodatissima.

Differunt autem inter se loca,
subtilitate, spiritualitate, crassitie,
coagulatione, vita & potestate.

Cæterum, pro rerum differentia
& conjunctione, diversitas erit in lo-
co: longè enim aliter in terra esse di-
citur truncus cariosus & rancidus la-
pis demortuus, vitaliq; spiritu desti-
tutus: & longè aliter arbor, radici-
bus & fibris suis terræ infixæ, & hau-
riens ab ea, tanquam matrice suum
alimentum. Longè ab his etiam di-
cetur esse mineralis quidam spiritus
in abyssis terræ delitescens ad tem-
pus digestum, unde anniverfariæ re-
pullulationes novarum generatio-
num, & origines transplantatio-
num dependent. Sic & in corpore
humano differentias locorum de-
monstrant lapis in vesica vel renibus
coagulatus: Podagricorum tophi in
articulis: Sed primariò in mucilagi-
nibus, in quibus vigent spiritus &
tinctura salium.

Cæterum loca morborum alia fa-
cilius per corporeos analogismos,
sensuum beneficio, perquiruntur &
cognoscuntur: Alia difficilius: facile
quidem ab actione læsa, ab excre-
mentis, à doloris specie & situ, à tu-
more alijs que symptomatibus & si-

gnis, à morborum proprietatibus
proficiscentibus. Hac ratione co-
gnoscimus, Spiritus arsenicales, cor-
rosivos sese in membranas, arterias,
venas, musculos, pectoris insinual-
se, ibique pleuritidi pestilenti mate-
riam suppeditasse: quum id nobis fa-
cile appareat ex tussi, dolore pun-
gente, viribus statim prostratis, spu-
to, cruento purulentoque. Quem-
admodum & in intestinis adesse e-
jusmodi arsenicales sales ostenditur
ex pestilenti dysenteria, quam susci-
tant: ex perpetuo tenesmo & ege-
rendi cupiditate, illo sale arsenicali
ea loca erodente, vires confestim
dejiciente, excrementa nigra, fœti-
da ac purulenta reddente, nec non
dolores gravissimos, pungentes &
lancinantes inferente.

In alijs quibusdam morbis, citra
signa, eorum loca facile deprehen-
duntur, quæ etiam ab ipso ægro de-
monstrari possunt. Cujusmodi est
podagra, strumæ, cancer, omnesq;
alij sub aspectum cadentes affectus,
Quamvis autem cancroræ radices
fructus suos quandoque ad faciem,
interdum ad pectus, & ad mamillas
protrudant: quod sanguine tenuissi-
mo & salibus volatilibus refertæ illæ
partes, ut plurimum nutriantur. Aut
quamvis strumosæ resolutiones ad
collum evchantur, & ibi efflorescant
quod isthic glandulas, venas, dome-
sticis mercurialibus liquoribus, alu-
minosis & aronicis scatentes, suæ
progenituræ opportunas, nanci-
scantur. Denique quamvis poda-
gricæ tincturæ, ad articulos, mu-
cila-

cilaginosos fructus suos propellant: nihilominus istorum morborum, licet etiam manifestorum, minera & radices sensum effugiunt, & occulta manent. Et quamvis illorum maturi fructus percipiuntur: exordia tamen itinerum & progressiones nequaquam perspecta sunt: sed penitus latent: ita ut & fontes ac origines ejusmodi fructuum aliunde petenda sint, quã ubi suos fructus, & eorum tincturas ac impressiones propagant.

Morborum autem Astralium sive Spiritualium loca difficilimè elucescunt: ac longè alia ratione disquirenda sunt. Ejusmodi enim morbi, una cum vitalibus tincturis, toti in dissolutionem diffuunt: non secus ac in meteoris & superioris globi generationibus videre est.

C A P. XIII.

De Signis.

Signa sunt principia cognitionis, quibus tum indispositio, tum locus ejus cognoscitur.

Fontes quibus in cognitionem eorum devenire datur varij sunt: peti enim possunt signa 1. à principijs eorumque proprietatibus, de quibus passim & præcipuè supra c. 7. & 8. ut & in pharm. Spagy. c. de dignotione 2. Ab actionibus & has subsequenti- bus mutationibus. 3. Ab existentia & hujus comite conformatione, loca- tione, quantitate, connexione, &c. si vel simpliciter ea contempleris, sive analogicè, i. e. per analogissimos con-

sideres. Nimirum omnia in analogiam esse collocata constat.

itaque

Hermetici quomodo ex contem- platione marcosmi, ejusque meteo- rorum, uti & ex anatomia generatio- nis ac destillationis vini, acet. & simil. in cognitionem microcosmi hujus- que meteororum per analogiam de- veniant, passim traditum est.

Locorum itidem signatura capite præcedenti delineata est.

Restat ut Dogmaticorum semeio- sin intueamur. Penes hos in omni morbo tria cuius medico explo- anda, animoque complectenda esse ex Galeno dogmaticorum illo cory- phæo, & reliquis omnibus, est in cõ- fesso: nempe *Διγνωσις*, *Προγνωσις*, & *Ἰατρικὴ*: dignotionem vocat, pro- gnosticationem, & sanationem. Quæ p- pe nullus affectus deleri aut curari potest, nisi præbe prius cognito morbo, ut tantò magis in ejusdem dignotionem vestigandam nobis sit incumbendum. At ipsa *Διγνωσις* non tam morbi naturam, quàm par- tem affectam, affectionisque causas demonstrat & patefacit.

Hæc tria cognoscuntur tribus *Διγνωστικῶν* signorum generibus: quæ pathognomonica, epigenomena, & epiphænomena à Græca schola dicuntur. Illa quæ sunt propria, & ἐξω- εἰρη, morbi speciem semper detegunt: hæc supervenientia, & super appa- rentia dicta, tum magnitudinem in- dicant, tum morbi motum: brevitatem nempe, aut longitudinem dete- gunt.

Nec sanè secus, ac effectum ipsum & partem affectam dignosci par est. Harum siquidem ratione diversa, nec rarò multum evarians instituitur curatio, ut ex Gal. de locis affectis in scholis docetur. Meritò sanè: postulat enim illud partis natura, temperies, situs, sensus & præstantia seu dignitas.

Partis affecta speciatim *quinq; signis* quasi notis, & proprijs characteribus (*τεχνήματα* Græci vocant logici) dignoscitur, *actione laesa, situ doloris, proprietate, excretis, & accidentibus proprijs*: ita ut non parum in re medica profecerit, qui & affectum, & partem affectam optimè dignoverit.

Cognitio causarum.

Ut pergamus: Neutiquam satis sit medico morbum, morbiq; subiectum, hoc est, partem affectam dignovisse, sed ulterius progredi, & ad causas tam externarum, quàm internarum, (sub quibus *antecedentes, & conjunctas* comprehendo) per investigationem penetrare eum decet, si sapiat. Nam ut *antecedenti causa* debetur *precautio* sic & *conjuncta curatio*. Sed & etiamnum progrediendum ulterius in per investigatione qualitatis ipsius causæ, sitne simplex, & nuda intemperies (ut vocant) vel *materialis, humoralis, terrestris, vel spiritalis, nempe stercorosa, balneosa, vaporosa, aut ejusmodi.*

Et licet secundum Galentem, o-

mne tulerit punctum, qui affectum, affectam partem, affectusq; causam præclare noverit, non negligenda tamen, aut sicco pede transeunda signa prognostica ex tribus fontibus hausta: nempe à corporis habitu, aut à characterè, figura, & colore ejusdem: potissimum verò faciei: ab actionibus naturalibus, vitalibus, & animalibus: ab excrementis tam universalibus, hoc est, ab universo corpore derivatis, quàm particularibus. Horum namq; signorum prognosticam ope, tempestates prævidemus & naufragia, quæ ægrotantibus imminet, aut supervenire queunt. Nec videmus tandem, sed confidenter prædicimus, atque prognosticamus de boxi, & sinistri judicij eventibus: adhæc calumnias declinamus maledicentium: nostræ sic consulentes reputationi: ægri, assidentiumque confidentiam interim erga nos magis ac magis obfirmantes, remedium denique dignitatem, quam par est ratione tuemur, neve nostra incuria, vel oscitantia ab imperitis, rerumq; ignaris profanentur. Nam ut multis possunt esse præsidio, sic desperatis medicinam facere vetat medicorum prudentissimus Hippocrates.

mus Hippocrates.

Sed satis de Pathologia.